

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَادْكُرُوا
نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ
فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾.

«Ҳаммангиз Аллоҳнинг “арқони”ни (Қуръони-ни) маҳкам тутинг ва фирқаларга бўлинманг ҳамда ўзаро адоватда бўлган пайтларингизда дилларингизни (туташтириб) ошно қилиб қўйган Аллоҳнинг неъматини ёдда тутинг. Унинг неъматини туфайли биродарларга айландирингиз» (Оли Имрон сураси, 103-оят).

Мазҳабни маҳкам тутайлик!

Тошкентдан қайтаётиб, йўл бўйидаги масжидлардан бирига аср намозини ўқиш учун кирдик. Таҳорат олаётиб ёнимдаги нотаниш йигитнинг пайпоғига масҳ тортганига кўзим тушди.

Масжидга кираётсам, у йигит чиқаётган экан. Салом-аликдан сўнг унга пайпоққа масҳ тортиш мазҳабимизга кўра дуруст эмаслигини тушунтирдим. У: “Эй ака, битта менга айтганингиз билан нима ҳам ўзгарарди? Кўпчилик шундай қилишяпти-ку”, деди.

Ёшларимизнинг мусулмонларни мазҳабсизликка, Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳнинг сўзларига амал қилмасликка чақириб, уммат орасига фитна солишга уринаётган мазҳабсизларнинг таъсирига тушиб қолмасликлари жуда муҳимдир. Пайпоққа масҳ тортиш таҳорат олиш чоғи шайтон ташлайдиган нафс учун ёқимли васвасалардан биридир.

Шу боис пайпоққа масҳ тортиш масаласида келган ҳадиси шарифлар ва улардан олинган ҳукмлар тўғрисида мазҳабимиз кўрсатмаларини келтиришни лозим топдик.

“Муғира ибн Шўъба розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. “Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳорат олдилар ҳамда икки жаврабга ва наъл (тагчарм қопланган оёқ кийимига) масҳ тортдилар”.

Мазҳабсизларнинг таъсирига тушиб қолган ёки эндигина ибодатни бошлаган намозхонларнинг замонавий пайпоқларга

масҳ тортса бўлаверади, деган гапга амал қилишларининг асосий сабаби ҳадисда келган “жавраб” сўзи “пайпоқ” деб таржима қилинганида деб ўйлайман.

Аслида “жавраб” пахта ёки жундан қилинган маҳси шаклидаги оёқ кийимидир. Агар унинг уст тарафига тери қопланган бўлса, “мужалладайн” дейилади. Агар фақат ост тарафига тери қопланган бўлса, “мунаъъалайн” ёки “наълайн” дейилади. Агар маҳси тўлиқ теридан бўлса, “хуффайн” дейилади.

Агар жавраб “мунаъъалайн”, “мужалладайн” ёки “хуффайн” бўлса, ҳар учаласига ҳам Имоми Аъзам раҳматуллоҳи алайҳ наздида масҳ тортиш жоиз. Агар жавраблар “мужаллад” ҳам, “мунаъъал” ҳам бўлмаса, яъни юпқа ва ҳозирги оддий пайпоқлардек бўлса, унга масҳ тортиш билиттифоқ жоиз эмас. Агар жавраб “мужаллад” ҳам, “мунаъъал” ҳам бўлмасдан, балки “сахинайн” бўлса, яъни қаттиқ жундан тўқилган бўлса, унга масҳ тортиш борасида ихтилоф бор. “Шарҳи Виқоя”да: “Сахинайн – оёқда боғланмаса ҳам, ўзи турадиган қалин оёқ кийими”, деб таъриф берилган.

Қуйидаги учта шартни ўзида жамлаган “сахинайн” – қаттиқ жундан тайёрланган оёқ кийимига масҳ тортиш жоиз. Биринчидан, шаффоф – юпқа бўлмасин. Устига сув теккизганда, ичига ўтиб кетмасин. Иккинчидан, боғлаб қўйилмаган, ўзини ўзи ушлаб турадиган бўлсин. Учинчидан, уни кийиб юриш мумкин бўлсин, юрган-да бўшаб ёки тешилиб кетмасин.

Илм олиши ҳаммага фарз

Динимиз доимо илму маърифатга тарғиб қилади. Қуръони каримда: **«Аллоҳ сизлардан иймон келтирган ва илм ато этилган зотларни (баланд) даража (мартаба)ларга кўтарур»** (Мужодала сураси, 11-оят), дейилган. Анас ибн Молик розияллоху анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Илм талаб қилиш ҳар бир мусулмонга фарздир”**, деганлар (Имом Аҳмад ривояти).

Фарз Аллоҳ таолонинг қатъий амри бўлиб, уни бажариш ҳар бир мўмин-мусулмон учун мажбурийдир. Фарзни бажармаслик эса, улкан гуноҳдир. У икки қисмга – фарзи айн ва фарзи кифояга бўлинади.

Фарзи айн – ҳар бир мусулмон шахсан бажариши шарт бўлган амал. Уни биров учун бошқа одам адо эта олмайди. Бунга намозни мисол қилиш мумкин. Балоғатга етган ҳар бир мўмин инсон беш вақт намозни ўқиши фарзи айн. Ўқимаган одам қаттиқ гуноҳкор бўлади.

Фарзи кифоя эса, баъзи бир мусулмонлар адо этса, бошқалар учун ҳам кифоя қиладиган амал. Бунга жаноза намозини мисол қилиш мумкин. Бир мусулмон вафот этса, унинг жанозасини ўқиб, дафн

этиш ҳамма мусулмонлар учун фарз бўлади. Аммо фарзи кифоя бўлгани учун бир инсоннинг жанозасини баъзи мусулмонлар ўқиса, бошқалардан фарз соқит бўлади.

Илм талаб қилиш борасида фарзнинг иккаласи ҳам иштирок этади.

Ҳар бир мусулмон ўзи учун зарур илмни, дину диёнатни, ҳалол-ҳаромни билиб олиши фарзи айндир.

Мусулмонлар жамоаси учун зарур бўлган ҳунар ва илмларни талаб қилиш эса фарзи кифоядир. Ҳар бир соҳада одамлар манфаатига хизмат қиладиган мутахассисларни етиштириш Ислом жамиятининг барча аъзоларига фарзи кифоя бўлади. Эҳтиёжларни қондирадиган даражада мутахассис тайёрлаган жамият аъзоларидан мазкур умумий масъулият соқит бўлади.

Бу фарз ўша мутахассислар зиммасига ўтади. Агар жамиятда уларнинг соҳаси бўйича камчилик юзага келса, ўша мутахассислар жавобгардир. Фарзандларига таълим-тарбия бериши, бирор касбнинг бошини туттириши ҳар бир ота-онанинг зиммасидаги мажбуриятдир.

Демак, бугун жамиятимиз учун зарур бўлган турли соҳа мутахассисларини тайёрлаш барчамизнинг зим-

мамиздаги фарзи кифоядир. Бунинг учун фарзандларимизни ёшлигидан ўзи қизиққан соҳага йўналтириб, Ватанга, халққа, динга хизмат қиладиган етук мутахассис бўлиши учун барча шароитларни ҳозирлашимиз лозим. Шундагина бу фарз биздан соқит бўлади.

**Муҳаммад Қуддус
АБДУЛМАННОН,**
Хўжаобод тумани
“Етти чинор” жоме
масжиди имом ноиби

Мундарижа

Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

“Ким намозхон бўлса, намоз эшигидан чақирилади. Ким садақа қилувчи бўлса, садақа эшигидан чақирилади. Ким рўзадор бўлса, Райён эшигидан чақирилади”, дедилар. Шунда Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу: “Ё Расулуллоҳ, одамлар қисилиб, қийналиб қолмаслиги учун ҳар бир киши мазкур эшиклардан чақирилади. Бир киши эшикларнинг ҳаммасидан чақириладими?” деб сўради. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: *“Ҳа, сен ўшалардан бўлишингни умид қиламан”,* дедилар (Имом Муслим ривояти).

Долзарб мавзу	
Мазҳабни маҳкам тутайлик!	1
Таянч нуқта	
Илм олиш ҳаммага фарз	2
Тафсир	
Жаннатий жонивор	4
Мутлоа	
Шаҳватга ҳирс қўйган хор бўлар	7
Яхшиликка чақириш	
Оқибат кўтарилмасин, оқибат	8
Огоҳлик – давр талаби	
Фитна – кўз илғамас хатар	10
Ҳадис шарҳи	
Дунё ва ундаги барча нарсадан яхши	12
Мусулмон одоби	
Саломга алиқ – вожиб...	13
Масала	
Сўраган эдингиз	15
Жаннат василаси	
Иймонимиз саломат бўлиши учун...	16
Убудият	
Пешонамиз саждадан ярақласин	17
Болалар саҳифаси	
Бўлинганни бўри ер...	17
Бизнинг суҳбат	
Солиҳ фарзанд истасак...	18
Хавф ва ражо	
Ким жаннатни истаса...	19

Мактубларда манзаралар	
Табаррук чопон	20
Тафаккур	
Ўзал моҳият	21
Аллоҳ таолонинг меҳмон қилиши	21
Саҳобалар ҳаёти	
Аллоҳ таоло воситасиз гаплашган зот	22
Саломатлик	
Қаришни тезлаштирувчи маҳсулотлар	23
Ёмонликдан қайтариш	
Ижтимоий тармоқдаги “тренд”ларга бир назар	24
Аслида қанақа?	
Намозда Иброҳим алайҳиссаломга ҳам салавот айтиладими?	25
Динимизни ўрганамиз	
Она бир аканинг мероси	26
Маълумотхона	
Ислом оламининг таълим маркази	27
Шеърят	
Дардлашади ўтириб, бир-биридан минг рози...	28
Мерос	
Қуръон ва ҳадис ҳақида қамрови кенг асар	29
Саодат асрига саёҳат	
Уҳуд ғазоти	30
Олисларга саёҳат	
Индонезия	32

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ.
ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلًّا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ
أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

Жаннатий жонивор

«(Эй Муҳаммад!) Раббингиз асалариларга ваҳий (буйруқ) қилди: “Тоғларга, дарахтларга ва (одамлар) барпо қиладиган нарсаларга ин қурингиз”. Уларнинг қоринларидан одамлар учун шифо бўлган турли рангдаги шарбат (асал) чиқур. Албатта, бунда фикр юритадиган қавм учун аломат бордир» (Наҳл сураси, 68–69-оятлар).

Ояти каримадаги “ваҳий” сўзини муфассир уламолар: “Аллоҳ таолонинг асалариларга илҳом бериши, йўл кўрсатиб, тоғларга, дарахтларга ва одамлар барпо этадиган иншоотларнинг шифтларига ин қуриши учун буйруқ беришидир”, дейишган (“Тафсири Ибн Касир”).

Имом Мотуридий раҳимахуллоҳ айтади: “Аллоҳ таоло асаларилар, ҳайвонлар, паррандаю даррандаларга ўз табиатларидан келиб чиқиб, ўзлари учун ин, уя қуришга илҳом берди. Бу махлуқотлар ўзлари учун ясаган инларини кўрган киши ҳайрон ва лол қолади. Қалдирғоч ясаган ҳандасавий инни бу жониворга Парвардигордан бошқа яна ким ҳам ўргата олади?! Сувнинг оқиши, учишни билмайдиган полапоннинг ҳавода илк марта, ҳеч ким ўргатмаса-да, қанот қоқиши, боларининг гулларга қўниб асал йиғиб келиши савқи илоҳийдир. Лекин Одам боласи бирор устоздан, мураббийдан таълим олмагунича ҳатто юришни ҳам эплай олмайди” (“Таъвилоту аҳлис сунна”).

“Сўнгра турли мевалардан еб Парвардигорингиз (сиз учун) қулай қилиб қўйган йўллардан юрингиз!..” Имом Қатода ва Абдурахмон ибн Зайд ибн Аслам раҳимахумаллоҳ айтади: “Асалари

Аллоҳ илҳом берган йўл билан ўз ишини жуда пухта бажаради. Бу борада асло Раббисига осий бўлмайди”.

Абу Яъло Мавсулий айтади: «Бизга Шайбон ибн Фаррух, Сукайн ибн Абдулазиз Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилиб айтади: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: “Пашша (чивин)нинг умри 40 кун. Ҳамма пашша дўзахдадир, илло, асалари бундан мустасно”» (Имом Бухорий ривояти).

Асалари бир томчи шира йиғиш мақсадида мингдан ортиқ гулларга қўнади. У гулга қўниб нектарни сўриб бўлгач, ўзидан бир белги қолдиради. Мақсад унинг шериклари ўша гулга қўниб, нектар излаб вақтлари кетмаслиги учундир.

Бир килограмм асал тўплаш учун эса асалари тахминан бир неча юз минг километр масофани босиб ўтади. Бу эса Ер шарини тахминан ўн марта айланиб чиқиш деганидир.

Қорнида нектари йўқ болари учаётганда тезлиги соатига 65 километргача етади. Агар нектар бўлса, тезлиги соатига 30 километрга пасаяди. Асалари олиб кетаётган нектарнинг оғирлиги танасининг учдан бирига тенг келади. Бир килограмм асал ишлаб чиқариш учун жонивор 400 минг километр масофани босиб ўтади.

“Уларнинг қоринларидан одамлар учун шифо бўлган турли рангдаги шарбат (асал) чиқур”. Ояти каримада **“بَطُونَهَا”**, яъни “қорин” сўзи кўплик шаклида келтирилишининг боиси шуки, боларида учта қорин бўлар экан. Гулдан олган шираси биринчи қоринга киради. Бир муддат тургач, клапан очилиб, иккинчи қоринга тушади ва шу ерда соф асалга айланади.

Иккинчи қорин охирида яна бир клапан бўлиб, шу ердан асал заруратга қараб учинчи қоринга ўтади. Учинчи қоринда ошқозончаси бўлиб, узоқларга учганида унга қувват бўлиши учун шу асалдан озиқланади.

Асалари уясига қайтиб келгач, иккинчи қорнидаги барча соф асални оғзидан уянинг бўш жойларига қўяди. Асалари уяси чинакам шоҳона меъморий асардир. Жуда кам хом ашё ишлатилиб, энг кенг маконга эга бўлиш санъатининг олий намунасини боларининг саккизбурчакли уясида кўриш мумкин. Бу ноёб ечим дунёдаги машҳур математикларни ҳам шошириб қўяди.

Асал – шифодир. Ояти каримада **“... одамлар учун шифо...”** деб бежиз айтилмади. Болда 74 турдан кўпроқ шифо моддалари бор. Асалнинг ранглари ҳам ўсимликлардан олинадиган рангларга қараб турлича: оқ, сариқ, қизил ва ҳоказо бўлади.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: **“Қуръонда икки шифо бор: Қуръон ва асал. Қуръон қалблардаги касалликларга шифо, асал ҳар бир дардга даводир”** (“Тафсири Ибн Касир”).

Ойша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам асал билан ҳалво ейишни хуш кўрар эдилар.

Бир киши Набий алайҳиссалом ҳузурларига келиб:

– Биродаримнинг қорни оғрияпти, – деди. Расулуллоҳ унга:

– Биродарингга асал ичир, – деб тавсия қилдилар. Ҳалиги одам унга асал ичирди. Кейин келиб айтди:

– Мен унга асал ичирдим. Аммо баттар ичини кетказиб юборди, – деди. Шунда Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

– Аллоҳнинг гапи рост, биродарининг қорни алдаган. Бориб асал ичир, – дедилар (*Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти*).

Ибн Сино бобомиз навқиронликни сақлаб қолиш учун асал ялаб туришни тавсия қилган. Айниқса, ёши улғайиб қолганларга асал шифо ва қувват манбаидир. У шамоллаш, ҳолсизлик, асаб тўқималари касалликларида яхши даво бўлади. Айниқса, озиб кетиш, ич қотиши, ошқозон-ичак яралари касалликларини даволашда, мияни озиқлантиришда асқатади.

Замонавий тиббиёт ҳам асалдан турли касалликларни даволашда кенг фойдаланишни тавсия этади. Даволаш косметикаси, радиация сабабли пайдо бўладиган нур касалликларида ҳам асал беминнат ёрдамчидир.

Миттигина болари 40 кунлик умри давомида шунчалик мураккаб вазифаларни бажарадики, уни кузатган, кўрган киши беихтиёр тафаккурга берилиб, Аллоҳ таолонинг қудратига қойил қолади ва **“Албатта, бунда фикр юритадиган қавм учун аломат бордир”** ояти каримасини такрор-такрор тиловат қилаверади.

Хулоса сифатида Набий алайҳиссаломнинг **“Пашша (чивин)нинг умри 40 кун. Ҳамма пашша дўзахдадир, илло, асалари бундан мустасно”** (*Имом Бухорий ривояти*) ҳадисларига таяниб айтиш мумкинки, асаларининг шунча машаққатли меҳнати эвазига Аллоҳ таоло уни жаннатга киритади. Биз ҳам бу жонивордан ибрат олиб, қисқа умримиз давомида кўп-кўп хайрли ишларни қилсак, Раббимиз Ўз фазли билан бизларни ҳам жаннатига киритади, иншоаллоҳ.

“Таъвилоту аҳлис сунна”,

“Тафсири Ибн Касир” ва

“Баҳрул улум” асарлари асосида

Толибжон НИЗОМ

тайёрлади.

Мазкур шартлар топилган оёқ кийимга масх тортиш борасида ихтилоф бор. Жумхур, яъни уч мазҳаб аҳли ва ҳанафийлардан Имом Абу Юсуф ва Имом Муҳаммад раҳимаҳумаллоҳ наздларида шу шартларни ўзида жамлаган оёқ кийимига масх тортиш жоиздир. Имоми Аъзам раҳимаҳуллоҳнинг қавлларига кўра жоиз эмас, унга масх тортиб бўлмайди. Бироқ Имоми Аъзам раҳимаҳуллоҳ ҳам умрларининг охирида буни жоиз деганлар. “Ҳидоя” асарида: “Фатво шунгадир”, дейилган.

у зотнинг вафотларидан тўққиз ёки ўн кун олдин содир бўлгани айтилган (*Абдурраҳмон Шайхзода, “Мажмаъул анхур”, 1-жилд // “ал-Мактабат аш-шомила”, 2006. – Б 1./111*).

Имом Термизий раҳматуллоҳи алайҳ юқорида биз кўриб чиққан ҳадисни ҳасан-саҳиҳ деган. Бироқ тадқиқотчилар мазкур ҳадиснинг иснодини таҳқиқ қилиш борасида Имом Термизий “тасомух” – бағрикенглик қилган, дейдилар. Чунки бошқа муҳаддислар ҳам ушбу ҳадиснинг заифлигига иттифоқ қилишган.

Мазҳабни маҳкам тутайлик!

Аллома Обид Синдий раҳимаҳуллоҳ “Сунани Термизий”га ёзган шарҳида куйидаги нақл келтирилган: «Мен вафот этиш олдидан касал бўлганларида Абу Ҳанифанинг олдига кирдим. Шунда у зот сув сўраб, таҳорат қилди. Унда икки жавраб бор эди, унга масх тортди. Сўнгра: “Бугун ҳеч қилмаган ишимни қилдим – икки жаврабга масх тортдим”, дедилар. Иккови наълсиз эди».

“Мажмаъул анхур”да Имоми Аъзам раҳматуллоҳи алайҳнинг ўз қавлидан қайтиб, шогирдлари ва жумхур улаомларнинг фикҳий қарашларига қўшилиши

“Аслини олганда, жаврабга масх тортиш ҳақида зикр қилинган ҳадисларнинг ҳаммаси заифдир. Бундан ташқари, хабари воҳид тарзида ривоят қилинган. Хабари воҳид билан эса, Китобуллоҳга зиёда қилиб бўлмайди. Аллоҳ таолонинг Китобида оёқни ювиш буюрилган (*Моида сураси, 6-оят*). Унга амал қилиш лозим. Айниқса, ҳозирги замонавий пайпоқ билан ўша пайтдаги қалин жаврабни фарқлаш зарур!” (*“Сунани Термизий шарҳи”. 3-жилд. Б. – 180*).

Бундан ташқари, мазкур бобда Абу Мусо Ашъарий розияллоҳу анҳудан ҳам ривоят бўлиб, унинг исноди ҳам заифдир (*Имом Ибн Можжа, 1/560; Имом Байҳақий, 1/1262 – 1063*).

Қолаверса, жаврабга масх тортиш ҳақида ҳазрат Билол розияллоҳу анҳудан ҳам ривоят келган, аммо унинг иснодида ҳам заифлик бор (*Имом Табароний, 17/1061 – 1063*).

Хуллас, жаврабга масх тортиш ҳақида бирорта ҳам саҳиҳ ва марфуъ ҳадис йўқ (*“Сунани Термизий шарҳи”. 3-жилд. Б. – 181. – Тошкент, “Irfonnashr”, 2021*).

Шунинг учун ҳам ўзбошимчалик билан пайпоққа масх тортиб, намоз ўқиш улкан хатодир.

Раҳмонқул МАМАТҚУЛОВ,

Бахмал тумани бош имом-хатиби

Раҳмонқул Маматқулов 1960 йили Жиззах вилояти Бахмал туманида туғилган.

1997–2001 йилларда Имом Бухорий номидаги Тошкент ислом институтида таҳсил олган.

2001–2004 йилларда Бахмал тумани “Ар-Раҳмон” жоме масжиди имоми бўлди. 2004 йилдан Бахмал тумани бош имом-хатиби ҳамда “Жаббор ўғли Жумақул” жоме масжиди имом-хатиби вазифасида ишлаб келмоқда.

Муҳаммад ибн Омир ибн Шарафиддин ШИБРАВИЙ

Шаҳватга ҳирс қўйган хор бўлар

Замон ҳар қандай нарсани ўзгартиради.

Изоҳ. “Замон”дан мурод – вақт. Ўтаётган сония, дақиқа, соат Аллоҳдан бошқа ҳамма нарсани ўзгартиради. Хоҳ у инсон, хоҳ ҳайвон, хоҳ жонсиз нарсалар бўлсин – барчаси бу дунёда ҳалокат сари юз тутаётган бўлади. Демак, у тўхтовсиз ўзгаришда, наинки, у кечасини бугун, бугунини эртага топа олмайди, балки вақтнинг ҳеч бир бўлагини такрор кўрмайди.

Аҳмоқни фақат аччиқ гап, жоҳилни эса, фақат ўткир тиг қайтаради.

Изоҳ. Улуғлардан нақл қилинишича, аҳмоқлик билан жиннилик ўртасида фарқ бор. Аҳмоқнинг мақсади тўғри бўлса-да, мақсадни амалга ошириш йўли нотўғри бўлади. Жинни эса танлаш лозим бўлмаган нарсани танлайди. Шунинг учун аҳмоққа рўбарў бўлсангиз, унинг гапни чўзишига эрк берманг, сизнинг юмшоқ муомалангизни у “мени маъқуллаяпти” деб қабул қилади. Фақат қаттиқ ва аччиқ сўз уни аҳмоқлигини давом эттиришдан тўсади. Жаҳлнинг давоси эса фақат илм деб аталмиш ўткир тигдир.

Иллатли қалб беҳуда ишларга мойил бўлади.

Изоҳ. Беҳуда ишларга мойил бўлган қалб касалдир. Хасталик бор жойда мезон бузилади, фойда билан зарар, ёмон билан яхшининг ўрни ўзгаради. Натижада бундай қалб эгасининг хулқи хунуклашади, ичи дунё муҳаббатига тўлиб, тўғри йўлдан озади. Аксинча, ичида ҳамиша Аллоҳнинг ёди бўлган кўнгил тўғри йўлдадир. Бундай кўнгилга эга банда нимаики ният қилса, ниятига эришади. Чунки кўнгил – подшоҳ, инсондаги бошқа барча аъзолар бу подшоҳнинг ҳукми остида, унга қарам. Адолатли подшоҳнинг эли омон, йўллари тинч бўлади. Агар ёмонлик султоннинг ўзидан чиқса, бундай элда омонлик бўлиши мумкинми?! Пайғамбар алайҳиссалом деди:

“Огоҳ бўлинг! Жасадда бир парча эт бор. Агар у соғлом бўлса, жасаднинг ҳаммаси соғломдир. Агар у бузилса, барча жасад бузилади. Огоҳ бўлинг, у қалбдир” (Имом Бухорий ривояти).

Жасаднинг тириклиги тугаши билан поёнига етадиган дунёдаги барча оғриқлар қалб хасталиги олдида арзимас нарса. Жисмоний дард фоний ҳаёт каби ўткинчи. Лекин ёмон хулқ туфайли қалб хасталанса, абадий ҳаёт бой берилади. «Қалб хасталигининг манбаи шаҳватларга эргашиш ва унинг муолажа йўли шаҳватларни тарк этишдир», – дейди Абу Ҳомид Ғаззолий.

Ваҳб ибн Вард айтган экан: “Нон бўлатуриб, яна қўшимча егуликларни ишташ шаҳватдир. Кимки дунё шаҳватларини севса, хорликка ҳозирлик кўраверсин”...

Амалларнинг яхшиси – улуғлик бахш этадигани, истакларнинг яхшиси – олқиш қозонтирадигани.

Изоҳ. “Тоҷул арус” изоҳли луғатида “мажд” сўзи – “мурувват, саховат, қарам, шараф” маъноларини ўз ичига олиши айtilган. Шунингдек, мажд сифати ота-боболар туфайли юзага чиқиши ҳам таъкидланган. Биз бу маъноларнинг барчасини “улуғлик” деган сўз билан ифодалашга ҳаракат қилдик. Демак, инсонни мард ва сахий қиладиган, ҳурмат ва шарафга лойиқ этадиган ҳар қандай феъл амалларнинг яхшисидир. Улуғлик ота-боболардан ўтиши ҳам ҳақ. Бас, шундай экан, кейинги авлоднинг айнимаслиги бизга, бизнинг наслни пок сақлашимизга боғлиқ.

Истакларимизнинг аксари дунёга боғланган. Шунинг учун уларни яхши истак деёлмаймиз. Аслида истакларнинг яхшиси охиратга боғлангандир. Агар қалбингизни титиб, битта шундай истак тополсангиз, сизга олқишлар бўлсин!

(Давоми бор.)

Рашид ЗОҲИД таржимаси

Оқибат кўтарилмасин,

оқибат

Аллоҳга беадад шукрлар бўлсин, бугун рўзгоримиз тўкин, оилаларимиз фаровон. Лекин негадир меҳр йўқ, орамиздан оқибат кўтарилгандек. Бир-биримизни кечиришни унутиб қўйдик. Арзимас баҳоналарни деб ака-укалар, опа-сингиллар юзқўришмас бўлиб кетишяпти. Ахир, динимизда меҳр-оқибат, кечиримлилик ибодат даражасига кўтарилган-ку!

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу халифалиги даврида бир воқеа содир бўлади. Зайд исмли киши туяси билан бир кишининг экинзорини пайҳон қилди. Экинзор эгаси туяни ўтлатгани учун мусофирни айблай бошлади. Зайд тушунтиришга ҳарчанд уринмасин, боғ эгаси уни койишдан тўхтамади. Зайд ҳам аччиқ устида баҳсга киришди. Ўзаро уришиб кетишди. Бир вақт Зайд ҳимояланаман деб, ўша одамни бе-хосдан ўлдириб қўйди. Саросимага тушиб, жуфтакни ростлаб қолди.

Марҳумнинг яқинлари қотилни тутиб, уни Мадинага, қозининг ҳузурига олиб боришди. Маҳкамада улуғ саҳоба Абу Зар Ғифорий розияллоҳу анҳу ҳам ҳозир эди.

Қотил бўлган воқеани айтар экан, бу ишини қасддан қилмаганини сўзлади. Лекин қози унга ҳар икки ҳолатда ҳам айбдор экани, қасос олиниши, фақат марҳумнинг яқинлари афв этишса ёки дия қабул қилишсагина жазодан қутулиши мумкинлигини тушунтирди.

Марҳумнинг яқинлари афв этишга ҳам, товон пули қабул қилишга ҳам рози бўлишмади. Қонга-қон, дея талабларида қаттиқ туриб олишди. Шунда маҳкум:

– Қози жаноблари! Менинг бетоб аёлим ва ёш болаларим бор. Аллоҳ ҳаққи, муҳлат берсангиз, уларнинг олдида бориб видолашиб олай. Шунингдек, тижоратда шеригим бор. Ундан молимни олиб, аёлимга бериб келай, оиламнинг таъминотига ишлатсин, – деб ёлворди. Қози:

– Қочиб кетмоқчимисан?! – деб сўраганда, Зайд:

– Аллоҳга қасам, йўқ! Албатта, қайтиб келаман, – деди.

Шунда қози фақат мусулмонлардан бир киши унга кафил бўлсагина, бориб келиши мумкинлигини айтди. Лекин ҳеч ким Зайд учун кафил бўлишни истамади. Сабаби, бирон кимса уни танимас, мабодо вақтида қайтиб келмаса, унинг ўрнига кафил жазоланиши тайин эди.

Ҳеч ким кафилликни зиммасига олмач, қози ҳукми амалга оширишга буйруқ берди. Шу вақт ҳозир бўлганлар орасидан кимнингдир: “Йўқ, эй қози”, деган эътирози эшитилди. Бу одам Абу Зар Ғифорий розияллоҳу анҳу эди. Улуғ саҳоба:

– Қози жаноблари, бу кишига мен кафил бўламан, – деди. Қози ҳайрон қолиб:

– Эй Расулуллоҳнинг дўсти, ахир, уни танимайсиз-ку? – деди.

– Қози жаноблари, у диндош биродарим. Рост сўзлаётганини сездим. Жиноятни қасддан қилмаганига ишонаман. Қочишга имконияти ҳам йўқ. Шунинг учун унга кафил бўламан. Аёли ва болалари билан видолашиб келсин.

– Эй Расулуллоҳнинг дўсти, шуни билингки, агар бу одам эртадан кейин аср вақтига Аллоҳнинг ҳукмини адо этиш учун етиб келмаса, сизни жазолаймиз.

Улуғ саҳоба кафилликдан воз кечмади. Аллоҳ таолога таваккул қилди. Қози маҳкумга икки кунга муҳлат берди. Белгиланган муддатда етиб келмаса, жазони кафилида қўллашга буйруқ берди. Зайд халоскорига миннатдорлик билдирар экан, саҳоба ундан қайтиб келиши учун Аллоҳнинг номига ваъда олди.

Икки кун ҳам ўтди. Аср вақти ҳам яқин-

лашди. Лекин қотилдан дарак йўқ... Ҳамма хавотирда. Барчанинг нигоҳи Абу Зар Ғифорийга қадалган.

Асрга азон айтилди. Лекин Зайддан хануз дарак йўқ. Абу Зар розияллоху анҳуни жазога тортишдан ўзга чора қолмади. Ҳозир бўлганлар саҳобани қойий бошлашди: “Унга ишонмаслик керак эди?”, “Ахир, у айбдор бўлса?”... Абу Зар Ғифорий:

– Аллоҳга қасам, унинг гуноҳкор эканини сезмадим. Кафил бўлганимга афсусланмайман. Ҳатто мени қатл этсангиз ҳам, Аллоҳнинг ҳузурига надоматсиз бораман.

Қози ноилож Абу Зарни олиб келишга рухсат берди. Ҳукми ижро этиш қолди, холос... Шу вақт узоқдан от чоптириб келаётган Зайд кўринди.

Зайднинг қайтганидан ҳамма ҳайратда. Сабаби, буни ҳеч ким кутмаган эди. Зайд:

– Абу Зарни қўйиб юборинглар, – деди. – Келдим, ҳукми ижро этинг. Қози:

– Қочиб кетдинг, деб ўйладик. Қайтиб келишга ва ўлимга юз тутишга сени нима ундади? Абу Зар:

– Берган аҳдим, – деди. – Аллоҳ таоло ни гувоҳ қилгандим. Одамлар: “Кишилар орасидан вафо қолмабди?!” деб ўйламасликлари учун қайтиб келдим.

Шундан сўнг қози Абу Зар розияллоху анҳудан кафил бўлгани сабабини сўради. Улуғ саҳоба:

– Аллоҳга қасам, кафил бўлувчи одам топилмай, одамларнинг: “Кишилар орасидан яхшилик кўтарилибди!” дейишларидан кўрқдим.

Марҳумнинг яқинлари жим туришолмади:

– Жаноб қози, биз ҳам Зайднинг гуноҳидан ўтдик.

Қози уларнинг бирдан кечириб юбришгани сабабини сўради. Улар:

– Биз одамларнинг: “Кишилар ортиқ бир-бирларини кечирмай қўйишди”, деб ўйлаб қолишларидан кўрқдик, – дейишди.

Ҳа, азизлар, омонат дунёда меҳр-оқибатли, кечиримли бўлайлик. Шунда Буюк Раббимиз ишимизни ўнглаб қўяди.

Абдуқаҳҳор домла ЮНУСОВ,
Тошкент шаҳар бош имом-хатиби

Ким жаннатни истаса...

Имом Термизий раҳимахуллоҳ ривоят қилган ҳадисда бундай дейилади:

«Аллоҳ субҳонаху ва таоло жаннатни ва дўзахни яратди.

Сўнгра Жаброил алайҳиссаломни чақириб: – Эй Жаброил! Жаннатга бориб, унинг аҳлига тайёрлаб қўйган неъматларимга бир боқ, – деди.

Ҳазрати Жаброил алайҳиссалом бориб кўриб келди ва: – Эй Раббим! Жаннатни бориб кўрдим, – деди.

Аллоҳ таоло: – Қандай экан? – деди.

Жаброил алайҳиссалом: – Жаннатни эшитган одам у ерга кирмай қолмайди, – деди.

Шунда Аллоҳ таоло: – Бориб яна бир марта кўриб кел, – деб буюрди.

Аллоҳ таоло жаннатга амр қилди, у ёмон нарсалар, қийинчиликлар билан ўралиб олди. Жаброил алайҳиссалом бориб кўриб келди.

Аллоҳ таоло: – Жаннат қандай экан? – деди.

Жаброил алайҳиссалом: – Эй Раббим! Жаннатга бирон киши туша олмайди деб кўрқаман, – деди.

Аллоҳ таоло: – Энди дўзахни кўриб келчи, – деб буюрди.

Жаброил алайҳиссалом бориб жаҳаннамни кўриб келди.

Аллоҳ таоло: – Қандай экан? – деди.

Жаброил алайҳиссалом:

– Парвардигорим, дўзахни эшитган одам борки, унга тушмайди, – деди. Аллоҳ таоло: – Яна бир марта кўриб кел, – деди ва дўзахга “Сен лаззатлар билан, маишат, кўнгилхушлик ва мол-дунё билан ўралиб олгин”, деб амр қилди.

Жаброил алайҳиссалом қайтиб келди.

Аллоҳ таоло: – Қандай экан? – деди.

Жаброил алайҳиссалом: – Эй Раббим! Дўзахга кирмаган одам қолмайди деб кўрқаман, чунки у буткул лаззат билан ўралган, – деди».

“Сунани Термизий” дан

Шайх Нуриддин ХОЛИҚНАЗАР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

биридан ривоят қилинади: «Киши мункар ишни кўрса, уни қайтаришга кучи етмаса, уч марта “Аллоҳим! Албатта, бу мункардир”

Фитна – кўз илғамас хатар

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.)

ҲАР ИШНИ ЎЗ ЭГАСИГА ТОПШИРИНГ!

Ҳар бир ишнинг ўз эгаси, яъни мутахассиси бўлади. Бир ишни лаёқатсиз ва мутахассис бўлмай билганича қилишга уриниш доимо кулфат келтирган, фитналарга сабаб бўлган.

Бир ишга масъул инсон билимли, омонатдор ва ҳалол бўлса, ўзига топширилган ишни маромига етказиб бажаради. Бу иши билан ўзининг ҳам, ўзгаларнинг ҳам кўнглини шод қилади.

Дин иши ҳассос соҳа ҳисобланади. Унга аҳл бўлмай киришиш турли ноқулайликларга сабаб бўлади.

“Сизлардан яхшиликка чақирадиган, амри маъруф, наҳйи мункар қиладиган бир уммат бўлсин. Ана ўшалар, ўзлари нажот топгувчилардир” (Оли Имрон сураси, 104-оят).

Муфассирлар ояти каримани турлича тафсир қилганлар. Лекин кўпчилик олимлар қуйида келтириладиган икки тафсирни маъқуллашган.

Мўътабар манбалардан бири ҳисобланган Абул Лайс Самарқандий раҳматуллоҳи алайҳнинг “Баҳрул улум” тафсирида бундай шарҳланган: «Аллоҳ таоло **“Сизлардан яхшиликка чақирадиган, амри маъруф, наҳйи мункар қиладиган бир уммат бўлсин”** деган сўзи билан бу ишни баъзи инсонларга буюриб, ҳаммага буюрмади. Чунки одамларнинг ҳар бири ҳам амри маъруф қилишни билмайди. Албатта, бу иш билган кишиларга фарздир. Амирлар амри маъруф, наҳйи мункарни қўл билан, олимлар тил билан, авом эса қалб билан қилишлари керак дейилади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганларидек: **“Сизлардан ким бир мункар ишни кўрса, уни қўли билан қайтарсин, агар қодир бўлмаса, тили билан қайтарсин, агар қодир бўлмаса, дили билан қайтарсин, ана ўша иймоннинг энг заифидир”**.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Киши мункар ишни кўрса-ю, қайтаришга кучи етмаса, ўша мункарни қалбидан ёмон кўришини Аллоҳ таолога билдирса, кифоя”, деди. Саҳобаларнинг

деб айтсин. Шунда зиммасидаги ишни адо этган бўлади».

“Тафсиру сирожил мунир”да шайх Хатиб Ширбиний раҳматуллоҳи алайҳ айтади: «Оятдаги **“мин”** – “баъзи” маъносидадир. Чунки амри маъруф, наҳйи мункар фарзи кифоя бўлиб, яхши-ёмонни, ишларни тартибга солиб, унга қандай муносабатда бўлишни билган киши қила олади. Жоҳил киши эса яхшиликдан қайтариши, ёмонликка буюриши, юмшоқлик ўрнида қаттиққўллик, қаттиққўллик ўрнида юмшоқлик қилиб қўйиши мумкин. Шунга кўра, энг тўғриси, ҳитоб ҳаммага қарата айтилган. Бу ишни баъзи кишилар бажариши билан бошқалардан гуноҳ соқит бўлади. Ҳар бир фарзи кифоя шунга ўхшашдир. Агар бу ишни қилмасалар, барчалари гуноҳкор бўладилар».

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Агар омонатлар зое қилинса, қиёматни кутавер”**, дедилар. Шунда у: “Эй Аллоҳнинг Расули, омонатлар қандай зое бўлади?” деди. У зот: **“Агар иш эгасидан бошқага топширилса, қиёматни кутавер”**, дедилар» (Имом Бухорий ривояти).

ҲУЛУВГА КЕТИШ ФИТНАДИР

Тарихда жуда кўп инсонлар яшаб ўтган. Шулар орасида охирзамон умматини Аллоҳ таоло хослаб, бир қанча фазилатлар билан сийлади. Ўша фазилатлардан бири – бу умматнинг ўрта ва мўътадил уммат эканидир. Қачонки мўътадилилик қўлдан чиқар экан, бу ҳолат инсонни ҳалокат сари етаклайди.

Аҳли илмлар зиммасида инсонларни яхшиликка етаклаш вазифаси бўлгани каби ёмонликдан қайтариш масъулияти ҳам бор. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

“Одамлар учун чиқарилган энг яхши уммат бўлдингиз. Маъруфга буюрасиз ва мункардан қайтарасиз...” (Оли Имрон сураси, 110-оят).

“Маъруфга буюрасиз...” бу умматни энг яхши уммат қилган биринчи сабабдир. Мусулмон, аввало, ўзига, қолаверса, бошқаларга ҳам яхшиликларни илинади ва бунини ўзига фарз деб билади.

“...ва мункардан қайтарасиз...” Мусулмон, аввало, ўзини, кейин бошқаларни ёмонликдан қайтаради ва буни ўзига фарз деб билади.

Айниқса, ёшлар ўртасида ғулувга кетиш ҳолатлари кейинги вақтларда кузатилмоқда. Бу иллатдан қайтариш ва огоҳлантириш аҳли илмлар вазифасидир.

Аллоҳ таоло бизларни мўътадил уммат қилиб қўйди. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: **“Ана шундай қилиб, одамлар устидан гувоҳ бўлишингиз ва Расул устингиздан гувоҳ бўлиши учун сизларни ўрта уммат қилдик”** (Бақара сураси, 143-оят).

Аллоҳ таоло ушбу ояти каримада мусулмонларни ўрта уммат қилганини эълон қилмоқда. “Васат” сўзи “яхши”, “ўрта”, “марказ” ва “адолатли” маъноларни англатади. Демак, васатийлик, мўътадиллик хайр ва баракага сабаб бўлади. Буни яхши англаб, унга амал қилишимиз лозим.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Дарҳақиқат, бу дин энгилдир. Бирор киши динни қийинлаштирса, уни мағлуб қилади. Шундай экан, тўғри бўлинг, яқинлашинг, башорат беринг, энгиллаштиринг ва эрталаб, завождан кейин ҳамда туннинг бир қисмида (ибодат) билан ёрдам сўранглар”**, дедилар» (Имом Насоий ривояти).

“...динингизда ҳаддан ошманг...” (Нисо сураси, 171-оят).

“Тафсири Куртубий”да ояти карима ҳақида бундай дейилган: “Ғулув – бир ишни одатдагидан зиёда ёки нуқсонга етказиб ҳаддан ошишга айтилади. Ғулув икки хил бўлади: ҳаддан ошиш ва камчиликка йўл қўйиш. Ҳар иккисидан ҳам ҳаддан ошиш бор”.

Динда ғулув кетиш асосан икки хил бўлади: эътиқоддаги ғулув ва амалдаги ғулув. Динимизда ҳар иккисидан ҳам қайтарилган.

Ғулувга кетиш ҳалокатга олиб боради. Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ақаба тонгида туяларини минган ҳолда менга тош териб бер”**, дедилар. Кейин мен у зотга етгита тош териб бердим. Улар майда тошлар эди. Кафтларида тошларнинг чангини кетказиб, сўнг: **“Мана буларга ўхшашларини отинглар”**, дедилар. Сўнг: **“Ҳой инсонлар! Динда ғулувга кетишдан сақланинглар. Зеро, сизлардан олдингиларни динда ғулув кетиш ҳалок қилди”**, дедилар» (Имом Ибн Можа ривояти).

Ҳақиқатда ғулувнинг охири ҳалокатдир. Бунга тарихда ҳам, ҳозирги кунимизда ҳам жуда кўплаб мисоллар мавжуд. Энг ёмони эътиқодда ғулувга кетишдир. Бунга хавориж,

мўътазила ва муржиа каби тоифаларни мисол келтириш мумкин. Эътиқодий ғулувга кетган тоифалар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг даврларида бўлмаган бўлсалар ҳам, уларнинг чиқишлари ҳақида жуда кўп ҳадислар мавжуд.

Амалдаги ғулув. Бу ҳам ёмон. Амалий ғулувга жуда кўп мисоллар мавжуд. Жумладан, Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Уч кишилик гуруҳ Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг завжаларининг уйларида у зотнинг ибодатлари ҳақида сўраб келди. Бас, уларга хабар берилганида, худди у (ибодат)ни оз санагандай бўлдилар. Шунда улар: **“Биз қаёқдаю Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам қаёқдалар, у зотнинг олдингию кейинги гуноҳлари мағфират қилинган”**, дедилар. Улардан бири: **“Мен умрбод тунларни намоз ўқиш билан ўтказаман”**, деди. Бошқаси эса: **“Мен умрбод рўза тутаман, оғзим очик юрмайман”**, деди. Яна бошқа бири: **“Мен аёллардан четда бўламан, абадулабад уйланмайман”**, деди. Бу гап Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга етгач, Аллоҳга ҳамду сано айтдилар, сўнг: **“Одамларга нима бўлдики, мана бундоқ демоқдалар.., лекин мен намоз ҳам ўқийман, ухлайман ҳам, рўза ҳам тутаман, оғзим очик ҳам бўлади ва аёлларга уйланаман ҳам. Бас, ким менинг суннатимдан юз ўгирса, мендан эмас”**, дедилар» (Имом Бухорий ривояти).

Шайтон инсонни тўғри йўлдан оздириш учун турли хийла-найранглар қўллайди. Унинг йўлига тузоқ қўйиб, залолат ботқоғига етаклайди.

Шайтон инсонни кўпроқ икки хил йўл билан васваса қилиб, ғулувга кетказди. Шу йўлнинг қай бирига юрса, у инсон шайтон тузоғига тушади. Агар мусулмон киши заифлашиб қолса, уни чалғитиш учун гуноҳ амалларни зийнатлаб, чиройли кўрсатади. Натижада бундай киши гуноҳларга мубтало бўлиб, тоат-ибодатлардан узоқлашиб кетаверади.

Агар мўмин киши кучли ва ғайратли бўлса, шайтон унинг қилаётган амалларини кўзига оз қилиб кўрсатади. Уни янада кўпроқ амал қилишга, ўзини қийнашга чорлайди. “Мана шу ишинг сени комилликка етаклайди” деб унинг қалбига ғулғула солади. Бир кун, бир ҳафта, бир ой ўтганидан кейин бу инсон қилаётган амалларидан малоллана бошлайди. Аввал ибодатлардан хушу-хузу қочади, кейин эса, дангасалик ва узилиш юзага келади. Охири амалдан тўхтаб қолади.

(Давоми бор.)

عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «ركعتا الفجر خير من الدنيا وما فيها» (رواه مسلم).

Дунё ва ундаги барча нарсадан яхши

Мўминларнинг онаси Ойша розияллоху анҳо ривоят қилади. Набий соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Бомдоднинг икки ракати дунё ва ундаги нарсалардан яхшироқдир”**, дедилар (Имом Муслим ривояти).

Имом Аҳмад ва Имом Абу Довуд раҳимахумаллох: **“Агар сизни отликлар қуваётган бўлса ҳам, иккисини қўйманглар”** сўзларини зиёда қилишган.

Расулulloх соллаллоху алайҳи ва саллам ҳар доим умматларини фазилатли ишларга, хайрли амалларга буюрганлар. Шунинг баробарида фазилатли ишнинг ажрини, савобини айтиб, саҳобаларни унга тарғиб қилганлар.

Ҳадисда **“бомдоднинг икки ракати”** дейлишидан мурод ушбу намознинг суннатиدير.

“...дунё ва ундаги нарсалардан яхшироқдир...” сўзи эса бомдоднинг икки ракат суннати савоби охиратда дунё ва ундаги барча неъматлардан афзал эканини англатади.

Суннат намозга шунчалик тарғиб, шунчалик савоб бор экан, энди фарз намознинг ажри, кадри, қийматини тасаввур қилаверайлик.

Тонг – жуда баракали вақт. Аллоҳ таоло бу пайт билан қасам ичади: **“Қасамёд этаман тонг (вакти) билан”** (Фажр сураси, 1-оят); **“Қуёш оғишидан то тун қоронғисигача намозни баркамол адо этинг ва тонгги ўқишни (бомдод намозини) ҳам (адо этинг). Зеро, тонгги ўқиш (фаришталар) ҳозир бўладиган (намоз)дир”** (Исро сураси, 78-оят).

Аллоҳ таоло жаннатдаги тақводорларни мактаб: **“Саҳарларда улар (Аллоҳдан) мағфират сўраб эдилар”** (Зориёт сураси, 18-оят), деб марҳамат қилган. Ҳақиқатан, эрта саҳарда турган мўминнинг умри, ризки, амаллари баракали бўлади ҳамда улуғ ажрларга эришади.

Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинади. Расулulloх соллаллоху алайҳи ва

саллам: **“Агар одамлар хуфтон ва бомдод намозини жасоат билан ўқишнинг савобини билишганида эди, унга эмаклаб бўлса ҳам келишарди”**, дедилар (Муттафаҳун алайҳ).

Бомдод намозининг фазилатлари жуда кўп. Шулардан бири: **“Ким бомдод намозини ўқиса, у киши Аллоҳнинг аҳди ва омонида бўлади”**, ҳадисидир (Имом Муслим ривояти).

Абу Ҳурайра роҳияллоху анҳу ривоят қилади: «Расулulloх соллаллоху алайҳи ва саллам бомдод намози суннатиининг биринчи ракатида “Қул йаа айюҳал кафирун”, иккинчи ракатида “Қул ҳуваллоху аҳад”ни ўқир (замсура қилар) эдилар» (Имом Муслим ривояти).

* * *

Ҳисом Муваафий айтади: «Бомдод намозини адо этиш жисмга стенокардия (қон қуюқлашганида кўкрак соҳасида пайдо бўлувчи оғрик) ва турли тикилмалардан ҳимоядир. Тонгда уйғониб, сўнгра уйкуга ётадиган кишида қон ивиши сабабидан юзага келадиган модда танасидан сўрилиб кетади. Сўнгра жисм яхши ҳолатига қайтади. Шу боис азонда: “Ас-солату хойрун минан навм”, яъни, “намоз уйқудан афзалдир”, дейилган».

Ота-боболаримиз барча ибодатларга, хусусан, бомдод намозига алоҳида эътибор қаратганлар. Улар бу намознинг манфаатларини қўлга киритишган. Шу боис улар: **“Бомдод маҳали масжид эшиги олдида турган камбағалнинг чанг босган эски кавуши бойларнинг уйлари тўрида турган тожлардан афзалдир”**, дейишган.

Миродил МИРЖАЛИЛОВ,
Қибрай тумани бош имом-хатиби

Айрим кишилар саломига алик олинмаса, мени беҳурмат қилмади, менсимади дея салом беришни тўхтатади. Бу қанчалик тўғри? Агар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига, саҳобаларнинг ҳаётларига назар солсак, мусулмон киши алик олмай-диган кишига ҳам салом бериши лозимлиги аён бўлади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Орангизда меҳр-муҳаббат уйғотадиган нарсани айтайинми? Ораларингизда саломни кенг ёйинглар”**, дедилар (Имом Муслим ривояти). Бошқа бир ҳадисда Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Учрашганларингизда қўл бериб кўришинг, бир-бирингизга меҳр-оқибатингиз ошади”**, дедилар.

Шу боис салом беришда фақат алик олинисини мақсад қилмаслик керак, балки мусулмонлик вазифасини бажаришни, саломни кенг ёйишни назарда тутиш лозим. Саломга алик олмаган кишидан хафа бўлишнинг ҳам, уни ёмон кўришнинг ҳам ҳожати йўқ.

Имом Бухорий Абдуллоҳ ибн Сомитдан ривоят қилади: «Абу Зарга: “Абдурахмон ибн Умму Ҳакамнинг олдидан ўтиб кетаётиб салом берсам, менга жавоб қайтармади”, дедим. Шунда у: “Эй биродаримнинг ўғли! Бундан сенга қандай зарар бор? Сенга ундан кўра яхшироқ зот – унинг ўнг елкасидаги фаришта алик олди”, деди». Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анху айтади: “Албатта, “ас-Салом” Аллоҳнинг исмларидан биридир. У Зот уни Ер юзига қўйгандир. Уни ораларингизда ёйинглар. Киши агар бирор қавмга салом берса ва қавм алик олса, унинг булардан даражаси устун бўлади. Чунки уларга ас-Саломни эслатди. Агар унга алик олишмаса, унга улардан яхшироқ, покроқ зотлар алик олади».

Демак, салом берган киши ҳеч қачон ютқазмайди. Аввало, улкан ажрга эга бўлади. Агар қарши томон алик олса, ҳушнудлик етади ва бу билан ўзаро муҳаббат ҳосил бўлади. Бордию алик олинмаган тақдирда ҳам саломни жавобсиз қолмайди. Дуоси ижобат бўладиган зотлар – фаришталар алик олади. Саломга алик олмаган киши гуноҳкор бўлади. Қолаверса, у биродарига бағрикенглик кўрсатгани, ўзаро алоқани тиклашга қилган ҳаракати учун савобдан умид қилади.

Шарофиддин МАМАТҚУЛОВ,
Пастдарғом тумани “Соҳиб Охун” жоме
масжиди имом-хатиби

ҚАРЗДОРЛИКДАН ҚУТУЛИШ ДУОСИ

“Аллоҳумма инний аъзузу бика минал маъсами вал мағрами”.

Маъноси: “Аллоҳим! Сендан маъсиятдан ва қарздорликдан паноҳ сўрайман”.

“Аллоҳумма инний аъзузу бика минал ҳамми вал ҳазани ва аъзузу бика минал ажзи вал касали ва аъзузу бика минал жубни вал бухли ва аъзузу бика мин ғалбатид дайни ва қоҳрир рижали”.

Маъноси: “Аллоҳим! Сендан ғам босишидан, маҳзунликдан паноҳ сўрайман. Ожизликдан, дангасаликдан паноҳ сўрайман. Қўрқоқликдан, бахилликдан паноҳ сўрайман. Қарзга ботишдан ва одамларнинг қаҳридан паноҳ сўрайман”.

“Аллоҳумма икфиний би ҳалалика аън ҳаромик ва ағнийий би фазлика амман сивак”.

Маъноси: “Аллоҳим! Менга ҳалолнинг ила ҳаромингдан кифоя қилгин. Ўз фазлинг ила мени Ўзингдан бошқалардан беҳожат қилгин”.

ҚИЙИНЧИЛИК ВАҚТИДА ЎҚИЛАДИГАН ДУО

“Аллоҳумма ла сахла илла ма жаъалтаху сахла ва анта тажъалул ҳазна иза шиъта сахла”.

Маъноси: “Аллоҳим! Фақат Сен энгил қилган нарса энгилдир ва Сен қайғуни хоҳлаган пайтда энгил қиласан”.

Агар қарздор бўлсангиз, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам таълим берган қуйидаги дуоларни ихлос ила қилинг. Аллоҳ таоло дуоларингизни ижобат этсин.

Ассалому алайкум ва
раҳматуллоҳи ва
баракотух.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

САВОЛ: *Имом бомдод намозининг фарзини махфий ўқий бошлади. Шунда бир киши “жаҳрий” деб луқма берди. Имом жаҳрий ўқиди. Луқма берган кишининг намози бузиладими?*

ЖАВОБ: Намоз махсус сўз ва хатти-ҳаракатлардан иборат бўлгани учун, ундан ташқари сўзларни гапириш унинг бузилишига олиб келади. Мазкур ҳолатда “жаҳрий” деб имомга эслатма берган кишининг намози бузилади.

Фикҳий китобларимизда намозда ҳар қандай гапириш намозни бузиши борасида бундай дейилган: “Намозда, гарчи бир калима бўлса ҳам, одамларнинг гапини гапириш ҳар қандай ҳолатда, яъни атайин ёки билмасдан айтса ҳам, намозни бузади. Ҳатто адашиб ёки унутиб айтиш ҳам намозни бузади” (“Фатҳу бобил иноя”).

САВОЛ: *Тик туриб сув ичиш ҳақида турли гаплар бор. Айримлар мумкин деса, баъзилар мумкин эмас, дейишади.*

ЖАВОБ: Ҳар икки ҳолатда ҳам ҳадиси шарифлардан далиллар бўлгани боис турли гаплар айtilган бўлиши табиий. Муҳаддис уламоларимиздан омонат сифатида бизга ҳар икки маънога далолат қилувчи ҳадисларни етказишган. Уларнинг айримларида тик туриб сув ичишдан қайтарилган бўлса, бошқа ҳадисларда бундай ҳолат жоиз дейилган.

Шунинг учун уламолар бу ҳадисларни жамлашда ихтилоф қилишган. Баъзи олимлар “Сўз билан қайтариш амалда қилинган ишни насх (бекор) қилади”, де-

йишса, бошқалари бунинг аксини айтганлар. Яна бошқалар эса ҳадисдаги қайтариқ танзиҳий (енгил) маънода келган ва ичиб кўрсатишлари эса бу ишнинг жоиз эканини баён қилиш учундир, дейишади.

Имом Нававий мана шу фикрни маъқуллаган. Аллома Таҳовий Имом Шаъбий раҳимахуллоҳнинг “Тик туриб сув ичишнинг макруҳлиги саломатликка зарарли бўлгани учундир”, деганларини нақл қилган.

Ана шуларга кўра, тик туриб сув ичиш жоиз бўлса-да, макруҳи танзиҳий (енгил макруҳ) бўлади. Бундай қилган одам гуноҳкор бўлмайди, аммо ўтириб ичгани учун савоб олади ва бир вақтнинг ўзида танасини зарарлардан ҳам асраган бўлади.

САВОЛ: *Мен машина сотиб олмоқчиман, лекин пулим етмайди. Бир танишим менга 30 фоиз хизмат ҳақи эвазига машина олиб бермоқчи. Шунини олсам бўладими?*

ЖАВОБ: Агар бир киши машинани ўзига сотиб олиб, кейин сизга уни олган нарҳида ёки қанчадир фойда қўйиб муайян муддат белгилаб насияга сотса, жоиз. Бу савдода тўловни бўлиб-бўлиб бериш ёки охирида бирдан тўлаш мумкин. Лекин тўлов ўз вақтида бўлмаса, қўшимча пул қўшиб беришни шарт қилмаслик лозим. Бу рибо ҳисобланади.

САВОЛ: *Мен Европа ҳудудидида у давлатдан-бу давлатга қатнаб ишлайман. Ҳар кун 500, 600 km йўл юраман. Баъзан икки ойда, гоҳида тўрт ойда*

Литвага, яъни гараж (автокорхона)га қайтиб, 3 кундан 20 кунгача қолиб кетаман. Шундан кейин гараждан бошқа машина олиб чиқиб кетаман. Шу жараёнларда ибодатларимни қай ҳолда ўқийман?

ЖАВОБ: Агар сиз Литвага иш юзасидан кўчиб кетиб, қачонлардир ўз ватанингизга қайтишни ёки Литвадан кўчиб кетишни мақсад қилган бўлсангиз, Литва давлати сиз учун ватани иқома ҳисобланади.

Шундан келиб чиқилса, сиз давлатлараро юк ташиб юрганда мусофир бўласиз ва намозларингизни қаср ўқийсиз. Чунки сиз бир жойда 15 кун ва ундан кўпроқ муддат турмас экансиз. Аммо бу ҳолат гаражингиз жойлашган Литвада неча кун туришингизга қараб ўзгаради. Агар сиз Литвага 15 ва ундан кўп туриш ниятида келсангиз, у жойдан чиқиб кетгунча намозларни тўлиқ ўқийсиз. Агар 15 кундан кам муддатга келсангиз, қаср қиласиз. Агар неча кун қолишингиз аниқ бўлмаса, яъни исталган вақтда чиқиб кетишингиз эҳтимоли бўлса, қаср ўқийсиз. Чунки киши бир жойда муқим бўлиши учун ўша ерда 15 кун ва ундан кўп муддат туришни ният қилиши лозим.

Бу ҳақда Бурҳониддин Марғилоний раҳимахуллоҳ бундай деган: “Киши бирор шаҳар ёки қишлоқда ўн беш ёки ундан кўп кун туришни ният қилмагунча (шу шаҳар ёки қишлоқда) мусофир бўлиб тураверади. Агар ундан кам муддатни ният қилса, намозларини қаср ўқийди” (“Ҳидоя”).

САВОЛ: **Пешин намозини кечиктириб ўқиса бўлади деган ҳадис эшитдим. Шу ростми?**

ЖАВОБ: Пешин намозини ёз фаслида бироз кечиктириб, қиш фаслида эса, вақти кириши билан ўқиш мустаҳабдир. “Мухтасарул виқоя” китобида бундай дейилган:

“Ёзда пешин намозини кечиктириб ўқиш, қишда эртароқ ўқиш мустаҳабдир”.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Иссиқ кучайганда намозни салқинлатиб ўқинглар, чунки иссиқнинг шиддати жаҳаннам таф-**

тидандир”, дедилар» (Имом Бухорий ривояти).

Шу ўринда бир нарсани ёдда тутиш лозимки, ёз фаслида пешинни бироз кечиктириш мустаҳаб экан деб намозни жамоат билан ўқишдан қолмаслик керак. Чунки жамоат билан намоз ўқиш таъкидланган суннатдир. Валлоҳу аълам.

САВОЛ: **Бир ҳовлига бир нечта олма дарахти кўчатлари ўғирлаб келиб экилган экан. Хонадон эгаси қилган хатосини тушуниб етиб, энди нима қилишини билмаяпти. Олма дарахтларини кесиб ташлаши керакми ёки бошқа нимадир қилиши мумкинми?**

ЖАВОБ: Динимизда бировнинг нарсасини унинг рухсатисиз ейиш, ишлатиш мумкин эмас.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: **“Мусулмон кишининг моли бошқага ҳалол эмас, фақатгина ўзи рози бўлиб, кўнглидан чиқариб берса, ҳалол бўлади”** (Имом Аҳмад ривояти).

Ўғирланган нарсалар ҳақиқий эгасининг мулки ҳисобланади. Шунинг учун бу одам ниҳол эгасини топиб, дарахтнинг ҳам, мевасининг ҳам ҳақини қайтариши ва қилган ўғрилиги учун истиффор айтиши лозим. Ёки қийматини бериб, эгасининг розилигини олиш билан мазкур дарахтлардан фойдаланиши ҳам мумкин.

Агар эгасини топишнинг иложи бўлмаса, дарахтни кўчириб, бирор умумий фойдаланиш жойларига, масалан, кўча, болалар боғчаси, мактабларга экиши зарур. Ана шунда савоби эгасига бориб туради.

Бу ҳақда фикҳий манбаларимизда бундай дейилган: “Бирор кишининг зиммасида қарзлар ёки зулм билан олинган нарсалар бўлса ва уларнинг эгалари топилмаса, гарчи барча мол-мулкига тенг миқдорда бўлса ҳам, олган нарсалари миқдорича садақа қилади. Шу билан у охиратдаги жавобгарликдан қутулади” (“Танвирул абсор”).

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво маркази (78) 150-33-44.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: *«Кимнинг охирги сўзи “Лā илāҳа иллаллоҳ” (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ) бўлса, жаннатга киради»* дедилар (Имом Абу Довуд ривояти).

Иймонимиз саломат бўлиши учун...

Бошқа бир ҳадисда: *“Ким ҳар фарз намаз ортидан Оятул Курсийни ўқиб юрса, жаннатга киришдан уни фақат ўлим тўсиб туради”*, дедилар (Имом Насоий ва Имом Табароний ривояти).

Бир киши ҳикоя қилади: «Бу воқеага қирқ йилча бўлди. Сентябрь ойининг охирги кунлари, эрталаб машинада ишга кетяпман. Ҳосилдор пахтазорлар ёнимдан лип-лип ўтади. Олдимда елиб кетаётган “Колхида” русумли тиркамали улов йўлнинг ўнг тарафига ўтди. Мени кўриб йўл берди деб ўйлаб, ёнидан қувиб ўтиш учун газни босдим. Афсуски, ҳайдовчи мени кўрмаган экан. “Колхида”нинг кабинаси илоннинг боши сингари бир зумда мен томонга бурилди. Машинамнинг тормозини босишга ҳам улгурмадим. Қарсиллаб урилган овозга қўшилиб тилимдан беихтиёр “Лā илāҳа иллаллоҳ” калимаси отилиб чиқди. “Колхида”га урилган машинам осмонга сапчиб, пачақланиб, йўл четигаги канал ичига кўндаланг бўлиб тушди.

Мен “Лā илāҳа иллаллоҳ” калимаси тилимга қандай келганини билмадим, аммо кўксим ҳавога тўлиб таранг тўп мисоли юмалоқ ҳолда рул чамбарагини эгиб юборган эди. Кўксим эзилган, аммо тирик қолган эдим. Бу хулосани шифокорлардан эшитдим. Дунёвий (моддий) азиятдан Аллоҳнинг зикри ҳимоя этишини амалда ҳис қилдим».

Оятул Курсийни беш вақт намоздан сўнг, сахар уйғонганда ҳамда кечки уйқудан олдин ўқишга одатланиш айнан суннатга мувофиқдир. Оятул Курсийдаги зоҳирий ва ботиний ҳикматларни Аллоҳнинг Ўзигина билувчидир.

Аллоҳнинг Каломидан ушбу оят тафсирини ҳадиси шариф билан муштарак ҳолда тушунишга ҳаракат қиламиз.

“Аллоҳ – ҳамиша барҳаёт ва абадий турувчи Аллоҳдир ва Ундан ўзга илоҳ йўқ. Мудроқ ҳам, уйқу ҳам тутмайди-

ган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Еру осмонлардаги барча махлуқотлар ўзиники бўлган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Қиёмат кунда Унинг изнисиз ҳеч бир кимса гуноҳкорларни шафоат қила олмайдиган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Одамлардан олдин ва кейинги содир бўлган ва бўладиган нарсаларни билувчи (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Унинг илмидан У билдирган миқдорича одамлар англайдиган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Курсиси осмонлару Ерни ҳам қамраб олган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Уларни сақлаб туриш чарчатмайдиган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ). Олий ва Буюк бўлган (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ)”.

Ушбу ояти карима ва юқоридаги ҳадиси шарифдаги муборак мужда шуки, ҳар бир мўмин киши ўзига ва яқинларига раво кўрадиган жаннатга кириш неъматидир.

Бирон кишининг уйига кирмоқчи бўлсак, ояти каримага мувофиқ, аввало, хонадон эгасидан изн сўрашга буюрилганмиз (*Нур сураси, 27–29-оятлар*). Охират диёри ва жаннатнинг мутлақ Соҳиби, шубҳасиз, Аллоҳ таолодир. У Зотнинг “уйи”га киришнинг калити “Лā илāҳа иллаллоҳ” калимасидир.

Кўзимиздан нур, белимиздан қувват кетиб, ўлим фариштаси эшик қоқиб турганда, охират диёри Соҳибининг яккаю ягона эканини тилга олиш, уни айта олиш чинакам мўмин-мусулмон кишигагина насиб этади. Шаҳодат калимасини айтиб омонатни топшириш саодатдир. Бу саодатга умр бўйи тоат-ибодатда яшаган, эзгу ишларни кундалик аъмолига айлантирган киши мушарраф бўлади. Фазилат жиҳатидан эса, барча намозлардан сўнг Оятул Курсийни ўқиб юриш ҳам иймон саломатлигига кафолатдир.

Абдумуталиб ОТАБОЕВ,

Жиззах вилояти

“Холид ибн Валид” жоме масжиди

имом-хатиби

Мусулмон – пешонаси яраклаган инсон. Чунки у ўзининг қанчалик ожиз, Холиқ таолонинг улуғлигини эътироф этган ҳолда бошини сажда қўйганидаги хузур-ҳаловатни туйиши катта неъматдир.

Пешонамиз саждадан яракласин

Мўминнинг ана шу сифати ояти каримада: **“Улар намозларида ўзларини камтар тутувчилардир”** (Муъминун сураси, 2-оят), деб макталади. Намозхоннинг доимо хушу билан бошини ерга қўйиши унинг пешонасида сажда изларининг пайдо бўлишига, бу белгилар дунё ва охирада унинг пешонаси яраклаганига, яъни танилишига сабаб бўлади.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда марҳамат қилади: **“Муҳаммад Аллоҳнинг расулидир. У билан бирга бўлган (мўмин)лар кофирларга қахрли, ўз ораларида (мўминларга нисбатан) эса раҳм-шафқатлидирлар. Уларни (мудом) Аллоҳдан фазл ва розилик тилаб руку ва сажда қилаётган ҳолларида кўрарсиз. Уларнинг юзларида сажда асоратидан (қолган) белгилари бордир...”** (Фатҳ сураси, 29-оят).

Мўминларнинг шундай сифатлари Таврот ва Инжилда ҳам келган.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Дўзах Одам боласининг сажда изинигина ёмайди. Чунки Аллоҳ дўзахга сажда изини ейишни ҳаром қилган”**, дедилар (Имом Бухорий ривояти).

Имом Муслим ривоят қилган ҳадисда Савбон розияллоҳу анҳу бундай дейди: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан мени жаннатга киритадиган амал ҳақида сўрадим. У зот: **“Кўп сажда қил, чунки сен Аллоҳ учун бир марта сажда қилсанг, Аллоҳ таоло бу билан сени бир даража юксалтиради ва сендан битта хатони ўчиради”**, дедилар.

Демак, кўп сажда қилиш туфайли гуноҳлар ўчирилади.

Аллоҳ таоло ибодатларимизни қабул, вужудимизда сажда изларини барқарор айласин!

Руҳиддин АКБАРОВ

Бўлинганни бўри ер...

Кунларнинг бирида бир киши қуш овлаш учун анҳор бўйига тўр ташлади. Тўр остига сепиб қўйилган дон билан алданган бир гала қушчалар дарҳол у ерга қўнди, тўрга илинди.

Овчи етиб келган вақтда қушчаларнинг барчаси шовқин-сурон солганича тўр билан бирга юқорига кўтарилди. Гўё келишиб олгандек бир томонга қараб учиб кетаётган қушларни кўрган овчи уларнинг ортидан югурди.

Йўл-йўлакай бир кишига йўлиқди. У киши овчидан шошилиб қаёққа кетаётганини сўраганида, овчи учиб кетаётган бир гала қушларга ишора қилиб, уларни тутиш учун ошиқаётганини айтди.

Шунда ҳалиги киши истехзоли кулиб деди: “Худо хайрингни бергур, нахотки сен шу ишингни тўғри деб ўйлаётган бўлсанг! Осмонда учиб кетаётган қушларни ҳам тутиб бўлар эканми?!”

Овчи унга: “Албатта, агар тўрга битта қуш тушганида, эҳтимол мен уни тутта олмасдим. Лекин жониворлар кўп. Кўрасан, мен уларни тутиб оламан”, деди.

У айтганидек бўлди. Қоронғи тушгач, тўрдаги қушчаларнинг ҳар бири тўрни ўз уяси томон торта бошлади. Бири ўрмонга, бошқаси қўлга, яна бошқалари тоққа қараб интиларди. Айримлари эса, бутазорга қараб учишга ҳаракат қиларди. Натижада уларнинг ҳеч бири мақсадига эриша олмади. Барчаси тўр билан бирга ерга пастлай бошлади. Овчи етиб келди ва уларни тутиб олди.

Бечора қушчалар, агар улар Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ушбу ҳадисларини билганида эди, бир тану бир жон бўлиб ҳаракат қилишар ва овчига ўлжа бўлмас эдилар.

“عليكم بالجماعة فإن الذئب لا يأكل من الغنم إلا القاصية.”

“Бир-бирингиздан ажралманглар, албатта бўри ҳам подадан ажралган қўйнигина ейди” (Имом Абу Довуд ривояти).

“Кўкалдош” мадрасаси мударрисси
Охунжон АҲМЕДОВ таржимаси

Солиҳ фарзанд истасак...

Бугун ёшларнинг гапга кирмаслиги, ўқишининг пастлиги, одобининг ҳаминқадарлиги ҳақида кўп гапирилмоқда. Бунини тўғрилашимиз учун нима қилмоқ керак? Шу мавзуда пойтахтимиздаги “Ҳасанбой” жоме масжиди имом ноиб
Ҳасанхон Яҳё Абдулмажид домла
нинг фикрлари билан қизиқдик.

– Тарбия ҳам бир илм. Уни эгаллаш учун тарбияга оид китоблар ўқиш ёки солиҳ инсонлардан, устозлардан ўрганиш лозим. Бу борада Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳадислари ва боболаримизнинг асарлари, миллий қадриятларимиз энг катта асосдир. Бой маънавий меросимиз неча асрлар ўтса ҳамки, ўз қийматини йўқотгани йўқ. Инсон тарбияси барча замонларда долзарб бўлган. Бу борада Имом Бухорийнинг “Адабул муфрад”, Имом Ғаззолийнинг “Ихёу улумид дин”, Абул Ҳасан Бовардийнинг “Адабуд дунё ва дин”, Шайх Абдуллоҳ Шибравийнинг “Унвонул баён ва бўстонул азҳан” ҳамда замонимиз олимлари Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ва Шайх Рамазон Бутий ҳазратлари каби кўплаб уламоларимизнинг асарлари инсон камолотида ўта муҳимдир.

Имом Ғазоллий “Ихёу улумид дин” китобида бундай ёзади: “Яхши хулқ Раҳмон ҳузуридаги жаннат неъматларига очиб қўйилган қалб эшиги бўлса, ёмон хулқ – жаҳаннамга очиб қўйилган эшик... Яхши хулқ диннинг ярмидир... Ёмон хулқ хор қилувчи бузуқлик, Аллоҳдан узоқлаштирувчи разолат, шайтон хизматида ёлланишдир”, дейди.

Афсуски, кейинги пайтларда жамиятимизда одоб-ахлоқ тушунчалари бироз четга суриб қўйилди. Ибодатларимиз кўпайяпти, лекин ахлоқимиз унга мос эмас. Қаерда ахлоқий меъёрлар пасайса, у ерда жиноятчилик, оилаларнинг пароканда бўлиши,

порахўрлик ва шу каби иллатлар илдиз отади. Бойлик тўплаш, фақат ўзини ўйлаш каби тушунчалар ҳукмрон бўлади. Ён-атрофга назар солсак, ҳамма мол-дунё тўплаш илинжида тиним билмаётир. Лекин ахлоқимизга ҳавас қилиб бўлмайди.

Қуръони каримда: **“Эй иймон келтирганлар! Ўзларингизни ва оила аъзоларингизни ёқилғиси одамлар ва тошлар бўлмиш дўзахдан сақлангиз...”** (Таҳрим сураси, 6-оят) дея марҳамат қилинган. Бу оят оила бошлиғининг аҳли аёли, фарзандлари учун Аллоҳ олдида жавобгар эканини англатади.

Оилада ота болаларига ҳар томонлама намуна бўлмас экан, фарзандларидан бирор яхшилик кутиши қийин. Бу ҳақда уламоларимиз: “Фарзандинг солиҳ бўлишини истасанг, аввало, ўзинг солиҳ бўл. Уни ахлоққа чақиришдан аввал ўзинг ахлоқли бўл”, дейдилар.

МУНОСИБ ОНА

Она – миллат тарбиячиси, келажак бунёдкори. Агар у одоб-ахлоқли, она тилини, адабиётни, динимизни яхши билса, тафаккури кенг, етук шахс бўлади. Бундай аёлларнинг фарзанди ҳам шунга монанд – миллатига, динига хизмат қиладиган буюк инсонлар бўлиб етишади.

Замонамизнинг таниқли олими Муҳаммад Ҳасан Деду айтади: “Қуръонни, сийрат, ва бошқа фанларга оид кўплаб китобларни онам ёдлатган”. Яна бир машҳур уламо Абдулқодир Ҳусайн: “Мен онамдан бирор нима сўраб қолсам, гапимни она тили қоидаларига солар, сўнгга уларни шарҳлаб, саволлар берарди. Шу тарзда тил қоидаларини ўрганганман”, дейди.

Қизларни ҳар томонлама илмли қилиб тарбиялаш ота-оналарнинг бурчидир. “Қиз бола ўқиши шартмас” деган гапларни ҳамон эшитиб қоламиз. Бунинг оқибатида қанча қизларнинг иқтидори йўқ бўлиб кетяпти.

Қиз бола илм олиши, оиласини обод қилиши керак.

Жамиятимизда маърифатли аёллар кўпайса, муаммоларимиз шунча тез ечим топади.

Онамиз зиёли оилада камол топгани учун диний ва дунёвий илмларни яхши билган, мактабни олтин медалга битирганди. Айниқса, адабиётни яхши биларди. Навоийнинг кўплаб ғазалларини ёддан айтар, бирор юмуш қилганда ҳам тилидан савобу ғазаллар тушмасди. Саккиз ёшда отадан етим қолдик. Онам саккиз болани катта қилди. Ўқимишли бўлишимизга жиддий қарар, рўзғордан бир сўм орттирса, доим китоб олиб келарди.

Она дарахт илдизи бўлса, болалар унинг меваси ва шохларидир. Уларнинг жамият учун қанчалик манфаат бериши онанинг тарбиясига боғлиқ.

ТАРБИЯДА МУҲИМ ЖИҲАТЛАР

Япониялик болалар мактабга боришдан олдин икки йил одоб-ахлоқни ўрганар экан. Бунинг натижасини бугун ҳар бир кунчиқар юрт вакилида кўрамиз. Яқин ўтмишда бизда ҳам болаларга одоб бериш таълимнинг ажралмас қисми бўлган. Ўқувчиларга кўплаб ахлоқ қоидалари ёдлатилиб, аниқ рисоалар, китоблар ўқитилган. Ҳозир эса болалар тарбияси ўлда-жўлда.

Кўпинча ота-оналар фарзанди тарбиясида бирор нохушлик сезса, уни қаттиқ

сиқувга олади. Бу тўғри эмас. Аллоҳ ҳар кимни турли характерли қилиб яратади. Унга ўйлаб муомала қилиш лозим.

Ҳозир нафақат болани, балки катталарни ҳам тўғри йўлдан чалғитувчи омиллар кўпайди. Бу омиллар умрнинг исроф бўлишига сабаб бўлмоқда. Буларга оғишмасликнинг энг тўғри йўли эса илму маърифат, фарзандлар онгу шуурига миллий ва диний қадриятларимизни сингдиришдир. Фарзандларимиз тилимиз, урф-одатларимиз, тарихимиз, анъаналаримиз, борингки, шу эл учун қадрли бўлган барча нарсаларни билишлари шарт.

Суҳбатни **Бобур МУҲАММАД**

ёзиб олди.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

Ўқилиши: “Роббанаа ҳабланаа мин азваажинаа ва зуррийятинаа қурроta аъюнив ваъжалнаа лилмуттақийна имаама”.

Маъноси: “Парвардигоро, жуфти ҳалолларимиздан ва зурриётларимиздан бизларга кўз қувончини бахш эт ва бизларни тақводорларга пешво қилгин” (Фурқон сураси, 74-оят).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ

Ўқилиши: “Роббиъжалний муқиймас солати ва мин зуррийятий, Роббанаа ва тақоббал дуъаа”.

Маъноси: “Эй Раббим! Мени ва зурриётимдан (кўп фарзандларимни) намозни баркамол адо этувчи қилгин! Эй Раббимиз! Дуоимни қабул эт!” (Иброҳим сураси, 40-оят).

Табаррук чопон

Болалигимизда Аҳмаджон ҳожи ота исмли нуроний ён қўшнимиз бўларди. У киши билан неча маротаба кўришсак-да, биринчи салом беришга улгурмасдим.

Ҳожи отанинг асл касби сартарош бўлса-да, барча диний масалани у кишидан сўрар, маслаҳат ва дуоларини оларди. Тўймаъракалар у кишисиз ўтмасди. Ўша йиғинларга доим тўқ яшил рангли, пишиқ матодан тикилган чопонини кийиб борарди.

Ҳожи ота бир девор қўшнимиз бўлгани учунми, мени ҳурматлаб исмимга “эшон” сўзини қўшиб чақирарди.

У кишини ҳожи дейишлари мен учун жуда қизиқ эди. Бир куни оиламиз катталари кенгашиб, икки ҳовли ўртасида девор соладиган бўлди. Ҳожи ота бошличилигида ҳашар қилиб гувала қўйдик. Қўни-қўшни, яқин қариндошлар ёрдамга келди. Шундан фойдаланиб, у кишидан ҳаж таассуротлари ҳақида сўрадим. Ҳожи ота эса бошидан ўтган синовли даврлари ҳақида сўзлаб берди:

“1916 йили укам ва аёлим билан ҳаж қилиш мақсадида не-не машаққатлар билан бир неча ой яёв юриб Маккага бордик. Ҳаждан сўнг мен кўча-кўйда, бозорларда сартарошлик қилдим, укам ҳам ишлади.

Юртга қайтишга ҳаракат қилдик, аммо иложи бўлмади. Ўн йиллик сарсонгарчиликдан сўнг Ҳиндистон, Афғонистон орқали 1926 йилнинг кеч кузида юртимизга қайтиб келдик. Бироқ келишимиз билан НКВД идоралари сўроққа тутди. Оддий муҳожирликдан қайтганимизни билгач қўйиб юборишди. Қишлоққа келгач эса яна ўз касбимни давом эттирдим”.

Ҳожи бобо 90 ёшга кирганида кўзи ожиз бўлиб қолди. Шифокорлар кўзини операция қилиш кераклигини айтганида, у киши кўнмади. Ҳатто маҳаллаю колхоз раислари келиб ҳожи отани кўндирмоқчи бўлишди. У киши: “Шу ёшгача кўрганларим етади. Бундан буёғига Аллоҳдан нажот сўраб, қолган умримни тоат-ибодатда ўтказаман”, дер эди. Шундан сўнг ҳам ҳожи ота уч йил яшаб 1983 йили боқий дунёга риҳлат қилди.

Орадан йиллар ўтиб, ҳожи отанинг келини онамга бир чопон берибди. У: “Ўғлингиз дўхтир, ҳожи отадан эсдалик, у кишининг ёшларига етказсин”, дебди. Не кўз билан кўрайки, бу ўша ҳожи ота асраб-авайлаб киядиган тўқ яшил рангли чопон эди. Бирор жойида доғ йўқ, янгидек сақланган. Бундан кўнглим ёришиб, хурсанд бўлдим. Аммо табаррук чопонга яраша бўла оламанми, деб ўйлаб қолдим. Чунки ҳожи ота барчага намуна инсон эди.

Зикриллоҳ ҚОСИМ,
Анджон шахри

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي

Ўқилиши: “Аллоҳумма кама ҳассанта холқий, фаҳассин хулуқий”.

Маъноси: “Ё Аллоҳим. Менинг (халқим) яратилишимни гўзал қилганинг каби хулқимни ҳам гўзал айла”.

Имом Ибн Ҳиббон ривояти

* * *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

Ўқилиши: “Аллоҳуммажъалний минат таввабийна важъалний минал мутатоҳҳирийн”.

Маъноси: “Ё Аллоҳим! Мени кўп тавба қилувчилардан ва покланувчилардан айла”.

Имом Термизий ривояти

Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Азбо номли туялари ўтлаётган бўлса, ўт-ўланлар унга талпинар, йиртқич ҳайвонлар эса: “Сен Муҳаммадникисан” дея ундан йироқлашарди. Расулulloҳнинг вафотларидан кейин шу туялари емай, ичмай қўяди...

Гўзал моҳият

Ойша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: «Расулulloҳ алайҳиссалом: **“Жаброил алайҳиссалом менга рисолатни олиб келганида, қайси тош ёки дарахт ёнидан ўтмайин: “Ассалому алайка, йа Расулаллоҳ!” дер эди**», деганлар (Имом Баззор ривояти).

Жобир розияллоҳу анҳу айтади: “Масжид хурмонинг ғўлаларидан бино қилинганди. Набий алайҳиссалом хутба қилсалар, ана шу ғўлалардан бирининг устига чиқар эдилар. У зот алайҳиссаломга минбар ясаб берилгач, ўша ғўланинг ўн ойлик бўталоқдек инграганини эшитдик”.

“Ал-фиқҳул акбар” асаридаги Ибн Аббоснинг “Муҳаммад алайҳиссаломнинг асҳобини сўкманглар. Улардан ҳар бирининг мақоми соат сайин юксалган, яъни Пайғамбар алайҳиссалом билан бир соат бирга бўлиш сизларнинг қирқ йиллик амалингиздан яхшироқдир”, деганларини эсласак, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: **“Саҳобаларим йўлчи юлдуз кабидирлар. Улардан қай бирига эргашсангиз, ҳидоят топасиз”** (Имом Дорақутний ривояти) ҳадисидаги моҳиятни янада теранроқ англаймиз.

Саъдий Шерозийнинг ҳикоятини ўқисак, буни янада яққолроқ ҳис қиламиз:

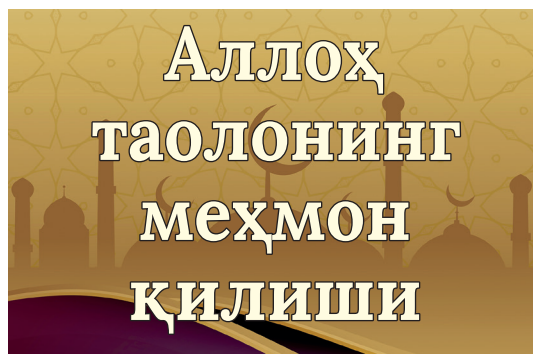
“Хушбўй совуннинг ҳидига маҳлиё бўлган шоир фаразан ундан сўрабди:

– Бунча хушбўйликни қаердан олдинг?

– Аслида, мен мушк ҳам, анбар ҳам бўлмаган оддий тупроқман. Бир муддат гулга ҳамроҳу ҳамсухбат бўлдим. Атиргул бутаси остида бўлганим туфайли унинг куртакларидан оқиб тушган шудринг томчилари билан намландим. Шундан сўнг унинг ҳиди менга ўрнашди. Қалбингизни яйратган бу ифор аслида атиргулдан!..”

Биз ҳам Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга мунтазам равишда салаотлар айтиб, саломлар йўлласак, атиргулнинг ифори каби маънавий оламимиз зийнатланиб бораверади.

Мавжуда АБДУЛЛОҲ қизи

Аллоҳ таоло каломиди: “Намозни адо этганингиздан сўнг Аллоҳни турган, ўтирган ва ёнбошлаган ҳолингизда эсланг. Хотиржам бўлганингизда намозни тўлиқ адо этинг. Албатта, намоз мўминларга вақтида фарз қилингандир” (Нисо сураси, 103-оят).

«Қуёш оғишидан то кун қоронғи-сигача намозни тўқис адо қил. “Фажр Қуръони”ни ҳам. Албатта, “фажр Қуръони” гувоҳлантирилгандир» (Исро сураси, 78-оят).

“Аҳлингни намозга амр эт ва ўзинг унга сабр қил. Биз сендан ризқ сўрамасмиз. Биз сенга ризқ берурмиз. Оқибат тақвоникидир” (Тоҳа сураси, 132-оят).

Аллоҳ азза ва жалла бизга эслатаётган оятларида унинг бошқа ибодатларга нисбатан намозга кўпроқ эътибор бериши кўрқиладиган ҳолдир. Бу ердаги ҳикмат очик ва равшан. Ҳикмат шуки, инсоннинг Аллоҳ таоло билан бирга бўлишидир. Инсоннинг Аллоҳ билан боғланиб турадиган деразаси – намоздир. Инсон қандай қилиб доим Аллоҳ билан бирга бўла олади? Аллоҳ таоло биз меҳмон бўладиган ва кириб ўтирадиган бирор ерга жойлашишдан холи ва покдир.

Шундай экан, биз қандай қилиб У Зот билан бирга бўламиз? Сиз Аллоҳнинг олдида ҳар куни беш маҳал меҳмондорчиликка борасиз. У сизни йигирма тўрт соат мобайнида беш вақт намоз билан меҳмон қилади. Сиз намозда турганингизда у билан бирга эканингизни, Парвардигор сизнинг дуоларингизни эшитаётганини биласиз. Мана шу Аллоҳ таолонинг меҳмон қилишидир.

Шайх Муҳаммад Саид
Рамазон БУТИЙ

Аллоҳ таоло воситасиз гаплашган зот

Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ҳаром хазражий, ансорий розияллоху анху Исломга дастлабки кирган буюк саҳобалардан. У киши Иккинчи Ақаба байъатида қатнашган, Бадр ғазоти иштирокчиси ва Уҳуд шаҳидларидан ҳисобланади.

Абдуллоҳ ибн Ҳаром розияллоху анхунинг фазилатлари, Ислом динига қилган хизматлари, фидокорликлари ҳақида ҳадис китобларида кўплаб маълумотлар бор. Хусусан, ўғли Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоху анху ривоят қилган ҳадисда Набий соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Аллоҳ таоло ансорларни (бизларга қилган ёрдами туфайли) мукофотласин. Хусусан, Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ҳаром ва Саъд ибн Убодани”,** деганлар (Имом Ибн Ҳиббон ривояти).

Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоху анхумо ривоят қилади: «Уҳуд куни отам (кийим)га ўралган ҳолда олиб келинди. У киши мусла (қулоқ-бурни кесилган) қилинган эди. Мен кийимни кўтариш (отамни кўриш)ни истадим. Қавмим мени бу ишдан қайтарди. Расулулоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам у кишини кўтаришни ёки кўтарилишини буюрди. У зот йиғлаётган ёки бақираётган овозни эшитдилар ва: **“У ким?”** дедилар. (Саҳобалар): “Амрнинг қизи ёки синглиси”, дейишди. Набий алайҳиссалом: **“Нима учун йиғлаяпти? Ахир фаришталар қанотлари билан то (руҳи) кўтарилгунича (у(отаси)ни) соялаб турибдилар-ку”,** дедилар» (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Ҳофиз ибн Ҳажар раҳимахуллоҳ ҳадиси шарифни шарҳлаб: “Абдуллоҳ ибн Ҳаромнинг руҳи кўтарилаётганда (жони узилаётганда) жуда кўп фаришталар унга эҳтиром сифатида Ер юзига тушишган. Шу боис уни

қанотлари билан сояга олиб туришган. Шундай экан, (яқинларининг унинг учун) йиғлашлари ярашмайди. Балки оталари шундай улуғ мақомга эга бўлгани учун хурсанд бўлишлари керак”.

Отаси ғазотда шаҳид қилинганини кўриб, Жобир ибн Абдуллоҳ ғам-қайғуга чўмиб қолади.

Келинг, воқеани ровий (Жобир ибн Абдуллоҳ)нинг ўзидан эшитайлик: «Менинг ғамдан мункайиб қолганимни кўрган Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Эй Жобир, нега бунча синиқ бўлиб қолдинг?”** дедилар. Мен: “Ё Расулуллоҳ, отам шаҳид бўлиб, менга қарзларини ва аҳллари (9 қизни) тарк этиб кетди”, дедим. Шунда у зот: **“Сенга Аллоҳ таоло отангни қандай қарши олгани муждасини берайинми? Аллоҳ таоло Ўз махлуқотларидан қай бирига гапирса, албатта, парда ортидан гапирган. Аллоҳ таоло отангни тирилтириб, унга ҳеч қандай тўсиқсиз гапирди ва: “Эй бандам! Мендан истаганингни сўра, бераман”, деди. У (отанг) айтди: “Эй Раббим! Мени яна дунёга қайтар. Сенинг розилинг учун қурбон бўлайин”, деди. Аллоҳ таоло айтди: “Йўқ, Мен онт ичганманки, бандалар (вафот**

Ислом Муҳиддинов 1987 йили Сирдарё вилояти Боёвут туманида тугилган.

2002–2006 йиллари “Кўкалдош” ўрта махсус ислом билим юртида, 2006–2010 йилларда Тошкент ислом институтида таҳсил олган.

Дастлаб Боёвут тумани “1-Боёвут” жоме масжиди имом ноиби бўлди. 2012 йилдан буён ушбу жоме имом-хатибидир.

этганларидан кейин дунёга) **асло қайтарилмайдилар”, деди. Шунда: “Аллоҳ йўлида ўлдирилганларни асло ўликлар деб ҳисобламанг! Аслида (улар) тирикдир – Парвардигорлари ҳузурида (жаннат неъматларидан) ризқланиб турурлар” (Оли Имрон сураси, 169-) ояти но-зил бўлди» (Имом Термизий ва Имом Ибн Ҳиббон ривояти).**

Тўққиз нафар қизи бор бўлган Абдуллоҳ ибн Ҳаром розияллоҳу анҳу Ватан ҳимояси, дин ғамида чинакам қаҳрамонлик кўрсатиб, душманга қақшатқич зарба берди ва ажрини Аллоҳ таолодан олди.

Набий алайҳиссаломнинг дуолари билан Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳумо отасининг қарзларидан қутулиб, сингилларини ҳам узатгани ривоятларда келтирилади.

Абдуллоҳ ибн Ҳаром розияллоҳу анҳу ҳижратнинг учинчи йили омонатини топширган. У Амр ибн Жамуҳ билан битта кафанга ўралиб, бир жойга қўйилган. Аллоҳ таоло раҳматига олсин.

Боёвут тумани “1-Боёвут”
жоме масжиди имом-хатиби
Ислом МУҲИДДИНОВ
тайёрлади.

Қаришни тезлаштирувчи маҳсулотлар

Инсон танасининг эрта қариши бир неча омилларга боғлиқ. Биринчиси, носоғлом турмуш тарзи бўлса, кейингиси, зарарли маҳсулотларни меъеридан ортиқ истеъмол қилишдир.

СПИРТЛИ ИЧИМЛИКЛАР

Спиртли ичимликлар танада катта ўзгаришларга, А витамин танқислигига олиб келади.

МАРГАРИН

Маргаринда сурункали касалликлар келтириб чиқарувчи трансёғлар кўп. Ушбу ёғлар инсон танасида сув меъёрининг бузилишига сабаб бўлади.

Сурункали сувсизланиш эса, тана аъзоларининг эрта қариши, юзда ажин пайдо бўлишига олиб келади.

ЯРИМТАЙЁР ЕГУЛИКЛАР

Яримтайёр маҳсулотларни ҳеч қачон микротўлқинли печда иситманг. Боиси унинг таркибида туз сероб. Бу саломатликка жиддий таъсир қилади. Уларни меъёрдан ортиқ истеъмол қилиш танада шиш, тери ёмонлашишига олиб келади.

ЭНЕРГЕТИК ИЧИМЛИКЛАР

Бундай зарарли ичимликларни умуман ичмаслик керак. Шакар, кофеин, натрий ҳамда кислоталар миқдори кўплиги учун энергетик ичимликлар тиш эмали ва ҳазм тизимини ишдан чиқаради. Пешоб ҳайдашни тезлаштиради, натижада танада сувсизликни келтириб чиқаради.

ШИРИНЛИКЛАР

Шакар истеъмолида меъёрни сақлаш керак. Акс ҳолда, сурункали касалликлар ва қандли диабетни келтириб чиқаради. Қолаверса, саратон ҳужайралари озиқланишига ҳисса қўшади.

КОЛБАСА ВА БОШҚА ШУ КАБИЛАР

Колбаса ва шунга ўхшаш бошқа маҳсулотларни кўп истеъмол қилиш саратон касалликларини келтириб чиқаради. У ДНК ўзгаришига олиб келади. Бу юз териси учун ўта хавфли. Шунинг учун колбаса, сосиска ва дудланган яримтайёр озуқалар ўрнига оксилга бой табиий гўшт ейиш тавсия қилинади.

Ижтимоий тармоқдаги “тренд”ларга бир назар

Бўш вақтларимизда ижтимоий тармоқларда турли видеоларни томоша қиламиз. Маъқул келса, дўстларимиз ва яқинларимизга ҳам улашамиз.

Кейинги пайтларда тармоқларда одоб-ахлоққа, инсонийликка чорловчи видеолар кўпаймоқда. Айниқса, ижтимоий билим улашувчи, тадбиркорлик ва замонавий технологиялар билан шуғулланувчи блогерларимиз халқимизга манфаатли контентларни улашяпти.

Гуруч курмаксиз бўлмаганидек, ахлоқсизлик, беҳаёлик ва ваҳшийликни тарғиб қилувчи видеоконтентлар ҳам талайгина. Айрим вайнерларнинг мавзуларига назар солсак, эр-хотин, қайнона-келин, дўст ва дугоналар орасидаги муносабатлар, бошқа турли трендларни такрорлаш бўлиб қолган. Сўзларни бузиб, шеваю жаргонлардан фойдаланиш эса одат тусига кирмоқда.

Булар орасида инстаграм тармоғида қайнотасининг ҳисобига яшовчи эркаклар мавзусидаги видеолар талайгина экани кишини таажжубга солади. Унда йигитлар-

нинг боқиманда, қўлидан ҳеч иш келмайдиган ландовур, аёлининг ёки ота-онасининг ҳисобига яшаши кулги қилиняпти ва бу оддий ҳолдек кўрсатилган. Бу ҳазил, албатта. Лекин унинг замирида “зили” бормасмикин? Чунки бундай видеоларнинг кўплиги йигитларимизда ана шу тушунчани ҳосил қилиб қўймаяптими? Ҳаётда орияти йўқ йигитлар кўпайиб бораётганини инобатга олсак, бу мавзуга бошқача ёндашиш кераклиги ойдинлашади. Афсуски, мард, қаҳрамон, юрт ҳимоячиси ёки эр киши оиласининг қўрғони, аёлининг таянчи, фарзандларининг ишонган тоғи эканини ифодаладиган видеолар кам.

Шуниси ҳам борки, кейинги пайтларда баъзи йигитларимиз орасида беҳаё видеоларни тарқатиш урфга кирган. Шу билан бирга, тўю тантаналарда, байраму йиғинларда йигит кишига ярашмайдиган хурмача қилиқлар қилиб, ижтимоий тармоқларга жойлаш ҳам кўпаймоқда. Улар бу билан нимага эришмоқчи? Наҳот биргина лайк ёки машҳур бўлиш киши орномуси, ҳаёсидан устун бўлса!?

Афсуски, баъзи қизларимиз ҳам ижтимоий тармоқ саҳифаларида обуначилар ва лайклар сони ошиши учун очикдан-очик беҳаё суратларини жойлайди. Бу эса айрим кузатувчилар томонидан илиқ қарши олинади. Саҳифаси бундай суратлар билан тўлган қизларимиз эртага бир йигитнинг ёри, кимгадир келин ёки она бўлишини наҳот ўйламасалар. Шунингдек, тармоқларда айрим қизларнинг муомала маданиятидан йироқ эканини кўриб ёқа ушлайсан. Эртага у қандай она, қандай келин бўларкин?

“Ҳеч ким кўрмаган пайтда бирор гуноҳ қилсанг, тана аъзоларинг тилсиз эканига хотиржам бўлма. Чунки бир кун келиб улар ҳам гувоҳлик беради. Аъзоларимиз Қиёмат куни бизни ҳимоя қилиши учун ёлғиз қолганимизда ҳам Аллоҳдан қўр-

қиб, У Зотга тақво қилайлик”.

**Аҳмад Исо
МАЪСУРОВИЙ
ҳафизаҳуллоҳ**

Қолаверса, шу кунларда тармоқларда баъзилар ўзининг бир кунлик ҳаётини кенг оммага икир-чикиригача намойиш этиш одат тусига кирмоқда. Улар ўз саҳифаларида ҳашаматли яшаши, қиммат автомашиналар миниши, нима тановул қилаётгани ёки чет элларга саёҳати, аёли, ота-она, ака-ука ёки дўстларига машина, уй совға қилишини кўз-кўз қилмоқда. Бу кибр бўлиши билан бирга ҳаёсизлик ҳам эмасми? Бу иллат урфга кириб бораётгани ачинарли ҳол. Бу видео-ларни кўриб, кимдир ҳавас қилса, кимдир ҳаётидан нолишга тушади. Бунинг ортидан оилавий можаролар келиб чиқиши ҳеч гапмас.

– Динимиз беҳаёликдан, кибру риёдан қайтаради. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Риёнинг камлиги ҳам ширкдир”**, деганлар, – дейди Тошкент шаҳар “Ҳазрати Имом” жоме масжиди имом-хатиби Ҳабибуллоҳ дом-ла Абдураззоқов. – Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисда Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ҳаё иймондандир, иймон эса жаннатдадир. Беҳаёлик қўполлик, шайтансизликдир, қўполлик эса дўзахдадир”**, деганлар (Имом Термизий ривояти). Ҳаё кишиларни ёмон йўлдан қайтаради, яхшиликка ундайди. Кимнинг ҳаёси бўлмаса, қабих ишларни тап тортмасдан қилаверади. Ҳадисда айтилганидек, қабих ишлар охири дўзахга олиб боради. Шу боис бугун ижтимоий тармоқларга бирор хабар ёки видео жойлаётганда, жуда хушёр бўлиш керак. Одамларга яхшилик улашиш пайида бўлайлик, маънисиз, савиясиз, манфаатсиз видеолардан тийилайлик. Шунда ўзимиз учун ҳам, жамият учун ҳам фойдали иш қилган бўламиз.

Шоҳрух УБАЙДУЛЛОҲ

Ҳар намозда ташаххуддан сўнг салавот айтаётиб: “Иброҳим (алайҳиссалом)га салавот йўллаганингдек...” деган жумлани қўллаймиз.

Аслида, шу жумла орқали ҳақиқатан Иброҳим алайҳиссаломга салавот айтиладими?

Намозда Иброҳим алайҳиссаломга ва Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга ва у зотларнинг аҳли оилаларига ҳам салавот айтамиз. Яъни ташаххуддан сўнг: *“Аллоҳумма соли ʼала Муҳаммадив ва ʼала ʼали Муҳаммадин кама соллайта ʼала Иброҳийма ва ʼала ʼали Иброҳийм, иннака Ҳамийдум Мажийд. Аллоҳумма барик ʼала Муҳаммадив ва ʼала ʼали Муҳаммадин кама бāрокта ʼала Иброҳийма ва ʼала ʼали Иброҳийм, иннака Ҳамийдум Мажийд”* салавотини ўқиймиз. Ундаги “кама соллайта ʼала Иброҳийм” жумласи “Иброҳим алайҳиссаломга салавот айтганингдек” деганидир.

Иброҳим алайҳиссаломга салавот айтишимизнинг сабаби Қуръони каримнинг Шуъаро сурасида келган: **“Яна мен учун (менинг ҳақимда) кейингилар ўртасида яхши гаплар пайдо этгин!”** (84-оят). Яъни, ўтиб кетганимдан кейин ҳам одамлар мени қиёматгача яхшилик билан эслаб юрадиган қилгин, деганидир.

Иброҳим алайҳиссалом доим ушбу дуони ўқиб юрар эдилар. Аллоҳ таоло у зотнинг дуоларини ижобат қилди ва: **“Дарҳақиқат, сен тушни тасдиқ этдинг. Албатта, Биз эзгу иш қилувчиларни мана шундай мукофотлаймиз”**, деди (Соффат сураси, 108-оят). Яъни, “Биз то қиёматгача келадиган инсонлар орасида Иброҳимни яхши хотира билан, унга мактов айтиб эслашни қолдирдик”, деганидир.

Она бир аканинг мероси

Мархум билан она бир оталари бошқа бўлган инилар ҳам айрим ҳолларда меросхўр бўлишади. Бу ерда “она бир ака” дейилганда, биз араб тилидаги (ах) сўзини назарда тутдик ва ушбу сўз укани ҳам ўз ичига олади. Умуман, она бир аканинг мерос олиш ёки олмаслик ҳолатлари учга бўлинади: 1) мархум қолдирган молнинг 1/6 қисмига эга бўлиш; 2) молнинг 1/3 улушига тенг шерик бўлиш; 3) мерос олмаслик.

Она бир ака ёки укага бундай кўринишда улуш бериш борасида Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади:

وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ

“Агар (вафот этган) эркак ёки аёлнинг ота-онаси ҳам, фарзандлари ҳам бўлмай, (балки она томонидан) битта ака ёки укаси ёхуд она ёки синглиси қолган бўлса, уларнинг икковидан ҳар бирига олтидан бир (ҳисса тегур). Агар (улар) бундан (биттадан) ортиқ бўлсалар, улар (мероснинг) учдан бир (ҳиссаси)да тенг шерик бўлурлар. (Бу тақсимот меросхўрларга) зарар етказилмасдан қилинган васият ёки қарз (адоси)дан кейин Аллоҳнинг буйруғига биноан (ижро этилур). Аллоҳ билимдон ва ҳалим Зотдир” (Нисо сураси, 12-оят).

Ушбу ҳолатларни батафсил кўриб чиқамиз. Агар мархумнинг фарзандлари ва отаси иштирок этмаган фароизга оид масалада бошқа меросхўрлар билан бирга бир нафар она бир ака бўлса, у 1/6 олади. Мазкур ҳолатни қуйидаги мисол орқали тушуниб олиш мумкин.

1-масала:

1	5	6
1/6	қолгани	
Она бир ака	Ота бир ака	махраж

Бунда она бир ака ўзининг фарз бўлган 1/6 улушига эга бўлди.

Агар она бир ака икки ёки ундан ортиқ бўлса, иккинчи ҳолатга кўра, яъни 1/3 улушга тенг мерос олади. Буни қуйидаги мисолдан кўриш мумкин.

2-масала:

2		4	6
1/3		қолгани	
Она бир ака	Она бир ука	Туғишган ака	махраж

Бу ерда она бир инилар иккита бўлгани учун 1/3 га эга бўлишди.

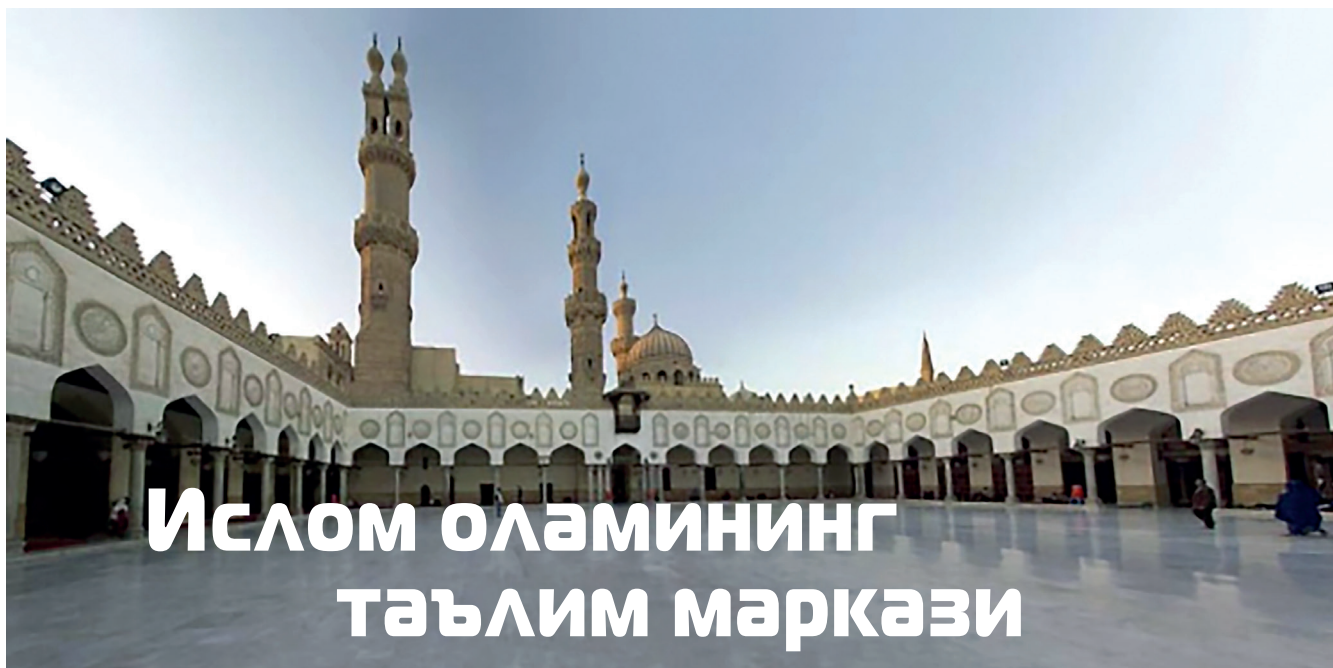
Меросхўрлар ичида мархумнинг киз ёки ўғил фарзанди ёки отаси ва ҳаттоки бобоси бўлганда, она бир акалар меросдан тўсилиб қолади. Қуйидаги мисолда ушбу ҳолатни кўриш мумкин.

3-масала:

т	Барча мол
Она бир ака	ўғил

Юқоридаги оятдан маълум бўладики, мархум онаси фарзандларининг мазкур санаб ўтилган улушларда эркак ҳам, аёли ҳам баробар. Шунга кўра мазкур масалалардаги она бир акалар ўрнида она бир сингиллар бўлса ҳам, айна мана шу ечимлар чиқади. Уларни мерос илми уламолари бану ахёф (بنو الأخيف) деб аташади.

Саиджамол МАСАИТОВ,
Фатво маркази мутахассиси

Ислом оламининг таълим маркази

Азҳар университети Миср Араб Республикасининг ўзига хос рамзи десак, янглишмаймиз. Ислом ва араб дунёсидаги энг йирик таълим даргоҳи – Азҳари шарифга ҳар йили дунёнинг юздан ортиқ мамлакатларидан талабалар таълим олиш мақсадида келади. Ҳозирда уларнинг сони 110 мингдан зиёд.

Азҳар дунёдаги энг қадимий университетлардан бўлиб, унга милодий 975 йили фотимийлар асос солган. Азҳар дастлаб фотимийларнинг расмий масжиди бўлган. 988 йилга келиб, вазир Яъқуб ибн Калас ташаббуси билан у ерда ўқув ишлари йўлга қўйилган. Дастлаб талабаларга *фиқҳ, араб тили грамматикаси, астрономия ва мантиқ* йўналишларида таълим берилган.

Маълумотларга кўра, Азҳарнинг бой кутубхонасида 120 мингдан 2 миллионгача турли мавзулардаги адабиётлар бўлган.

XIII асрга келиб, Азҳарда суннийлар ва шиалар бирга таълим олганлар. XIV–XV асрларда Азҳар яқинида унга боғлиқ бўлган бир неча мадрасалар бино қилинган. У барча даврларда ўз таълим услубини сақлаб қола олган.

XIX асрнинг охири чорагида Азҳар университети мақомини олган.

1932 йилдан бошлаб олий даргоҳда уч йўналиш – араб тили, илоҳиёт (теология) ва шариат факультетлари бўлган.

1955 йилда покистонлик ёзувчи ва журналист аёл Заиб Нисса Ҳамидуллоҳ Азҳар университетида таклиф қилинган биринчи аёл бўлди. Орадан олти йил ўтиб, университетда аёллар алоҳида таълим олишлари учун бўлим очилди. Бу бўлимдаги талабалар ҳам, устозлар ҳам фақат аёллар бўлиб, улар учун шарт-шароит ҳозирланган. Бу анъана ҳозиргача сақланиб келмоқда.

1961 йили университетни ривожлантириш мақсадида тиббиёт, қишлоқ хўжалиги ва яна бошқа факультетлар ташкил этилди.

Ҳозир Азҳар университетида етмиш еттита факультет бор. Бундан ташқари, университетда инглиз тилида юз баллик таълим тизими ҳам жорий қилинган. Унинг дипломи дунёнинг кўплаб мамлакатларида тан олинади.

Мазкур таълим даргоҳида юртимиз уламоларидан Зиёвуддинхон ва Шамсуддинхон Бобохоновлар, Абдуғани Абдуллаев, Раҳматулла Идрисов, арабшунос олим Шоикром Шоисломов ва бошқа шу каби етук олимлар таҳсил олишган.

Асадуллоҳ ТАНГИРБЕРГАНОВ

тайёрлади.

Дардлашади ўтириб, бир-биридан минг рози...

АФВ ЭТ

Шайтон лашкарига бўлдимми аъзо?
Ғафлатда ётарман, намозлар қазо!
Асли шу эмасми ҳақиқий жазо?
Афв эт, Аллоҳим, афв эт!

Сўзлайман, сўзларим даъводан ташкил,
Амаллар қиламан риёдан ташкил,
Мақсадим бевафо дунёдан ташкил,
Афв эт, Аллоҳим, афв эт!

Гуноҳим савобдан ўзгани-ўзган,
Кўзимни маъсият тўсгани-тўсган,
Кундан кун надомат ўсгани-ўсган,
Афв эт, Аллоҳим, афв эт!

Тавба эшигингни қоқдим, ё Раббим!
Умид-ла фазлингга боқдим, ё Раббим!
Истиғфор нелигин уқдим, ё Раббим!
Афв эт, Аллоҳим, афв эт!

Муҳаммад Қодир АБДУЛАЗИЗ

ОРОМ

Шукрки, намознинг этагин тутдим,
Аллоҳим, фазлингдир – мен жуда ютдим.
Беш маҳал намозни ўрганиб олдим,
Шунда тин олмоққа ўрганиб қолдим.

Таҳоратнинг ўзи ҳузур бағишлар,
Эсингдан чиқади барча ташвишлар.
Қўллару оёқлар айтишар раҳмат,
Қуйилган чоғ илиқ сув – обираҳмат.

“Аллоҳу акбар” деб жаранглар овоз,
Бомдод намозига қаддим бўлар ғоз.
Суралар маъноси муборақ калом,
Саждага бош қўйиб оламан ором.

Гоҳ ташвишдан кўкка ўрлайди оҳим,
“Эй бандам, тин олгин”, дейди Аллоҳим.
Ниҳоят, кун ботиб, кириб келар шом,
Шом намозин бошлаб оларман ором.

Мен намоз ўқисам ором оламан,
Аллоҳга юзланиб дуо қиламан.
Жойнамозни ерга тўшаган чоғим,
Ичимдан тўкилиб кетади оҳим.

Жисмим дам олади, руҳим хотиржам,
Гўё фаришталар атрофимда жам.
Қачонки Қуръонга боқаркан бир дам,
Кўзларим завқланиб олади ором.

Намоз ўқимасам эдим, нетардим?
Дунё ташвишидан чарчаб кетардим.
Аллоҳ, берган ташвиш-ғамингга шукр,
Намозда тин берган дамингга шукр.

Қурдош ОДИНАЕВ

ТОНГ ВА ШОМ

Нураб борар кун сайин қаровсиз қолган уйлар,
Эшиклар тоб ташлаган, ҳар очганда ғичирлар.
Чақалоқнинг овозин соғинган ҳовли-жойлар,
Бир-бирига суяниб қолди чол билан кампир.

Аввал бу хонадонда қанча алла айтилган,
Ҳавас билан қурилган қошоналар йиқилган,
Бунда кўп нарсаларнинг оҳорлари тўкилган,
Бир-бирига суяниб қолди чол билан кампир.

Қалтирайди оёқлар, мадори йўқ юргани,
Энди кимга қизикдир қанча даврон сургани,
Шумикан ёзилгани, балки тақдир дегани,
Бир-бирига суяниб қолди чол билан кампир.

Дардлашади ўтириб, бир-биридан минг рози,
Аввалгидек ўктаммас, шивирлайди овози,
Димоғига урилар энди тупроқ ҳавоси,
Бири тонг, бири шомда ўтди чол билан кампир.

Ражаб Али ҚОДИРОВ

ЎЗИНГНИ ПОКЛА

Келганида инсон дунёга
Томирида жўш ураркан қон.
Адаштирмоқ учун изма-из,
Қадамини пойлагай шайтон.

Елкасида икки фаришта
Саодатга томон бошларкан.
Қутқу солиб маккора шайтон,
Залолатга томон бошларкан.

Бошин қўйиб агар саждага
Аллоҳ номин зикр этса такрор.
Ундан узоқ қочаркан шайтон,
Айтиб юрса дилдан истиғфор.

Ихтиёрни бермай измига,
Йироқ бўлсак лағв сўзлардан,
Қани эди ҳазрат Умардай
Қўрқиб қочса шайтон бизлардан.

Эй ғофил дўст, покла ўзингни,
Уйғоқ бўлсин кўксингда иймон.
Ибодат қил, ибодатда бўл,
Киролмасин қалбингга шайтон!

Ҳайдаржон УМАРОВ

Қуръон ва ҳадис ҳақида қамрови кенг асар

Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Али Ҳаким Термизий (820–932) қаламига мансуб “Ал-Амсал минал Китаби вас-сунна” исломий фанлар сирасига кирувчи тасаввуфий тафсир ва ҳадислар шарҳига оид манба ҳисобланади. Муаллиф асарнинг ёзилиш сабабини қуйидагича баён қилади: “Сиз мендан масал-ўхшатишлар ва одамларга зарбулмасал қилиш ҳақида сўраган эдингиз...”

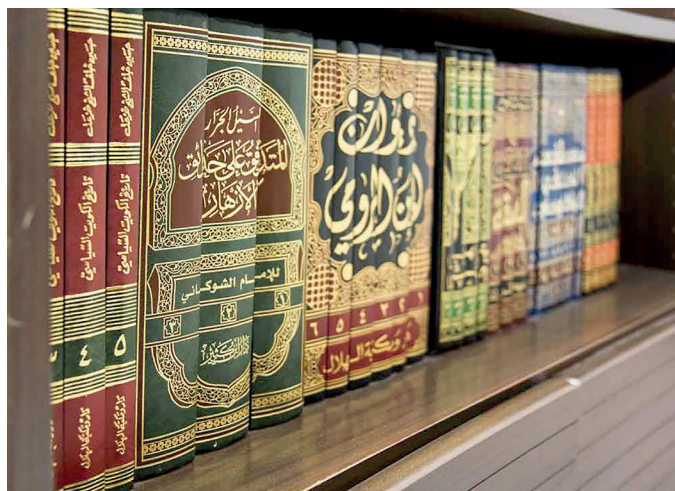
Ҳаким Термизийнинг мазкур гапидан асарнинг ёзилишига ўша даврдаги илм ихлосмандларининг зарбулмасал ва унинг мазмун-моҳияти ҳақидаги саволлари туртки бўлгани ойдинлашади. Кириш сўзининг давомида масал жанрининг Қуръони каримда ҳам келтирилгани, бу нарса тушуниш қийин ва номаълум бўлган воқеа-ҳодисаларни ҳаётий мисоллар орқали тушунтиришнинг энг самарали усули экани айтилади.

Асарда зарбулмасал шаклида келган ояти карималардан 36 та, ҳадиси шарифлардан 74 та, шунингдек, ҳукамоларнинг 116 та зарбулмасал ва ҳикматлари жой олган. Шунга кўра, асарнинг таркибий тузилмасини уч қисмга бўлиш мумкин:

- Қуръони каримдаги зарбулмасаллар;
- ҳадиси шариф ва хабарлардаги зарбулмасаллар;
- ҳаким-донишмандларнинг зарбулмасаллари.

Асар номида учинчи қисм акс этмаса-да, унинг аксарини донишмандлар зарбулмасаллари ташкил этади. Бу қисмда муаллиф олим ва машойихларнинг илмий тажрибалари асосида ояти карима ва ҳадиси шарифлардан англаган ҳақиқатларни ҳикматли сўз ва зарбулмасал шаклида ифода этган. Ҳаким Термизий уларни “фалончидан ривоят қилинган”, деб бирор устозига нисбат бермаган.

Профессор Муҳаммад Иброҳим Жуюший бу қисмдаги масаллар биргина Ҳаким Термизийнинг эмас, балки унинг машо-

йихларига ҳам тегишли эканини таъкидлаган. Дарҳақиқат, ҳар бир олим Қуръони карим оятлари тафсири ва ҳадислар ҳикматларини муфассир ва муҳаддис устозларидан истифода этиши шубҳасиз.

Йигирманчи асрнинг сўнгги чорагидан шу кунга қадар “ал-Амсал” асарининг бешта замонавий нусхаси нашр қилинган.

Асардан қадимги уламолардан машҳур муфассир Имом Қуртубий ўзининг “ал-Жамиъ ли аҳкам ал-Қуръан” (Қуръон ҳукмлари тўплами) асарида иқтибос келтирган. Бу эса, Ҳаким Термизийнинг илмий мероси, айнан “ал-Амсал” китоби кейинги давр уламолари эътирофига сазовор бўлганини англатади.

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, ушбу асарни том маънода Қуръон ва ҳадис илмларининг муҳим тармоғи бўлган зарбулмасалларнинг мазмун-моҳиятини ёритувчи илк манба деб баҳолаш мумкин.

Афсуски, Ҳаким Термизийнинг “ал-Амсал минал Китаби вас-сунна” асари бўйича бугунга қадар ўзбек тилида бирорта чуқур илмий тадқиқот олиб борилмаган. Асар тўлиқ ўзбек тилига ўтирилди.

Баҳодир АЪЗАМОВ,
Имом Бухорий номидаги
Тошкент ислом институти
ўқитувчиси

Тарихи Муҳаммадий

УҲУД ҒАЗОТИ

Олға сафдаги Ислом аскари бу ишдан хабарсиз эдилар. Ҳазрати амир Ҳамза бу урушда кўп баҳодирлик кўрсатди. Душман баҳодирларидан бунинг қўлида ўлдирилганларнинг сони ўттиз бирга етган эди. Шундоқ қилиб, тўғри келган душманларни чопиб, майдон ичра жавлон қилиб юрди. Шу орада буни кутиб ётган Ваҳший қулни кўрмай олдидан ўтавердилар. Бу ҳабаший қулнинг хўжаси Жубайр ибн Мутъам анга шарт қўйиб, “агар Ҳамзани бу урушда ўлдирур эрсанг, сен қулликдан озодсан”, деган эди. Шу мақсадни қўлга келтириш учун ҳазрати Ҳамзанинг йўлини тўсиб, кутиб тош орқасига яшириниб ётди. Бу қулнинг ҳунари ўн-ўн беш қадам олисда туриб, агар душманга найза отар бўлса, ани мўлжаллаган жойга теккизур эди. Ҳазрати Ҳамза бундин хабарсиз, қилич яланглаб кетаётганида Ваҳший қул бор кучи билан жон ерини пойлаб найза ирғитди. Отган найзаси ўқ илондек тўлғониб, киндик остига тегиб қадалди. Совут орасидан кириб, найзанинг учи орқа томонидан кўриниб қолди. Сўнгра ҳазрати Ҳамза ғайрат кўрсатиб Ваҳшийга қилич кўтарган бўлсалар ҳам, етарли куч қолмаганликдан, йиқилиб шаҳид бўлдилар (розияллоҳу анҳу).

Шунгачалик Холид ибн Валид, Икрима ибн Абу Жаҳл ўз аскарлари билан орқа томондан қамаб келишиб қолдилар. Шунда ҳам ўлжачилар дунё кизиғида мол йиғмоққа машғул эдилар. Сўнгра кўрдиларким, орқа томондин қора булутдек душман аскари қоплаб келмишдур. Буни кўриб бошларидан хушлари учди. Йиққан молларини қўлларидан ташлаб, боғлаб олмиш асирларини бўшатдилар. Тузилган чеплари бузилиб, орқа-олдиларини душман қуршаб олди. Куфр қўшинлари “Ё Лал-Уззо вал-Ҳубал!” деб, бутлари номи билан урон қичқиришиб, ҳужумга киришдилар. Бу ҳолни кўриб орқа-олдиларидан ўралган Ислом аскари шошқинликка тушди. Бунинг устига шайтон малъун одам суратига кириб:

– Эй мўминлар, орқа томонинглардин душман аскари қоплаб келди! – деб қаттиқ қичқирди. Буни эшитган олғи сафдаги аскарлар орқага ёниб, чанг-тўзон ичида бир-бирларини танишмай, ўзаро чопишдилар.

Мушрикларнинг йиқилиб ётган байроқлари қайтадин кўтарилди. Ислом туғини кўтарган Мусъаб ибн Умайрни Ибн Қамиъа қилич уриб, шаҳид қилди. Сўнгра “Муҳаммадни ўлдирдим!” деб аскар ичини оралаб, от чопиб юриб жар чақирди.

Буни эшитган мўминларнинг хушлари кетди. Алардин баъзилари: – Расулуллоҳ ўлдирилган бўлса, энди урушимизни ким учун қилгаймиз. Яхшиси шуки, душманларимиз билан келишиб, алардин омонлик олайлик, – дедилар. Яна бирмунчалари:

– Агар Расулуллоҳ ўлдирилган бўлсалар, энди динимиз йўлида Аллоҳ учун уруш қилурмиз. Расулуллоҳ олдида уруш қилмоқдин асли мақсадимиз ҳам шул эди, – дедилар. Яна бир қанчалари уруш майдонидан чекиниб, Мадина томонига қараб қочдилар. Булар ичида ҳазрати Усмон ҳам бор эди. Бу кишининг устига тушган фитна кунларида душманлари кўпроқ шу ишни таъна қилдилар. Лекин бу қочқинчилар қилган ишларидан уялишиб, Мадина боғларида яшириниб юрган эдилар. Расулуллоҳнинг рухсатлари билан уч кундан кейин Мадинага келдилар.

Аммо Расулуллоҳ бўлсалар, бу даҳшатли ҳолда заррачалик ўзгармадилар. Келган ўринларидан бир қадам бўлса ҳам, ортга қайтмадилар. Атрофларини саҳобалардан бир неча жонфидолар қуршаб олган эди. Айниқса, булар ичида Абу Талҳа Ансорий душман томонидан қасдлаб отилмиш ўқларга ўзини тўсиб, қалқон қилур эди. Душман отлиқ, яёв аскарлари Ислом туғини йиқмоққа қаттиқ ҳужум қилишдилар. Шу чоғда туғ ҳазрати Али қўлида эди. Туғ сақловчи мерганлардан бир қанчалари Расулуллоҳнинг олдиларида эдилар. Булар ичида шул куни энг ортиқ иш кўрсатган киши ҳазрати Саъд ибн Абу Ваққос бўлди. Сел қоплагандек отлиқ ва пиёда душман аскарига ёлғиз ўзи бир мингдан ортиқ ўқ отди. Расулуллоҳ тинмай ўқ етказиб берур эдилар.

إِرم يَا سَعْدُ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي

“Ирми, ё Саъд, фидока абий ва уммий”¹, яъни: “Отгил эй Саъд, ота-онам сенга фидо бўлсин”, – дер эдилар.

Расулуллоҳнинг Саъд ҳақида айтган сўзлари ул киши ҳақида икки дунёда мақ-

танурлик иш эрди. Чунки илгари-кейин бундоқ сўз Расулulloҳ тарафидан ҳеч кимга айтилмаган эди. Яна шу чоғда душманлардан бир бўлими тоғ устидан ҳужум қилмоққа чиқиб келдилар. Буни Расулulloҳ кўриб:

– Эй Саъд, буни қайтаргил, – дедилар.

Анда у: – Ё Расулаллоҳ, мен ёлғиз киши қандай қайтаролгайман? – деди.

Расулulloҳ: – Қайтаргил! – деб уч йўл айтдилар. Анда Саъд ўқ ёнчиғидан бир ўқ чиқариб душманга отган эди, хато қилмай, жон ерига тегиши билан унинг жони чиқди. Иккинчи, учинчи отган ўқлари ҳам қорага тегиб, тоғ устига чиққан душманлардин кетма-кет уч кишини ўлдирди. Буни кўргач, қолганлари тоғ устидан фитраб қочдилар. Йўқ эрса, аларнинг қасди – шу томондин келиб, Расулulloҳга ҳужум қилмоқчи эдилар.

Шундоқ бўлиб, Уҳуд уруши бошланишида мусулмонлар ғалаба қозонган бўлсалар ҳам, унинг шартини ўзлари бузганликдан, кўп хиёл ўтмай, қаттиқ мағлубиятга учрадилар. Сафлари бузилиб, бош-оёқлари қовушмай, тарқоқ ҳолда қолишиб, тартибларига футур етди. Шунча қалин душман ҳужумига қарши Пайғамбаримизнинг қошларида ўн тўрт кишидан бошқа ҳеч ким қолмаган эди. Ул баҳодирларнинг еттиси муҳожирлардин бўлиб, аларнинг отлари шулардир:

1. Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ.
2. Ҳазрати Умар ибн Хаттоб.
3. Абдурахмон ибн Авф.
4. Саъд ибн Абу Ваққос.
5. Талҳа ибн Убайдуллоҳ.
6. Зубайр ибн Аввом.
7. Зайд ибн Ҳориса.

Қолган етти киши ансор саҳобалардан эдилар. Булар, биринчиси, Пайғамбаримиздан қилич олган, “Буни эгилгунча чопқайман”, деб ваъда берган Абу Дужона эди, иккинчиси – Ҳубоб ибн Мунзир, учинчиси – Осим ибн Собит, тўртинчиси – Ҳорис ибн Симма, бешинчиси – Саҳл ибн Ҳаниф, олтинчиси – Саъд ибн Муъоз, еттинчиси – Усайд ибн Ҳузайр (розияллоҳу таоло анҳум ажмаъийн).

Кўпчилик бошқа саҳобалар бўлса, Расулulloҳдин ажраб, кураш майдонида тарқалиб қолдилар. Малъун Ибн Қамиъа “Муҳаммадни ўлдирдим”, деб аскар ичига ёлғон доврўқ солган чоғда Ислом туғи ҳазрат Али қўлида эди. Уруш тўполонида чопишиб юриб, Расулulloҳдин адашиб

қолдилар. Шу орада Ибн Қамиъанинг ёлғон сўзи қулоқларига етди. “Бу иш бўлғулик эмасдур”, деган бўлсалар ҳам, яна инсончилик, кўнгиллари ваҳм олиб, ўликлар ётган гумонлик ўринларни ахтариб, Расулulloҳни излади. Ҳеч ердин нишонларини топмагач, шундоқ ўйладиларким, “Расулulloҳ бу урушда ҳеч қачон майдондин қочиб кетмаслар, лекин бизнинг қилган гуноҳимиз шумлигинин, Аллоҳ таоло Исо алайҳиссаломдек Расулulloҳни ҳам кўкка кўтарган бўлиши керак. Энди биз Расулulloҳдин ажраб, ер устида тирик юрганимиздан, Худо йўлида ўлганимиз яхшироқдур. Расулulloҳни кўрмаганимча қиличимни қинига солиш йўқдур”, деб қилич қинини синдирдилар. Яланғоч қилич билан ўзларини душман тўпига урдилар. Бу дамларда душман сафи бузилиб, ора очилди. Қарасалар, юқориги ўн тўрт киши Расулulloҳни ўртага олиб, душмандин мудофаа қилиб турибдилар.

Улар ичида Саҳл ибн Ҳаниф, бу киши эрса Мадина халқидан чиққан атоқли мерганлардин эди. Тўрт томондин Расулulloҳга қасд қилиб келган душманларни ўқ билан уриб, ҳеч бирини яқин келтирмай турди. Абу Дужона бўлса, қайси ёқдин бирор нарса келса, Расулulloҳни кўриқлаб, ўзини қалқон қилур эди. Орқа елкаларига атрофдин отилган ўқларнинг бир нечалари тегиб қадалган эди. Шундоқ қилиб, бу баҳодирлар Расулulloҳни кўриқлашда жонфидалиқ билан энг сўнгги сўлуқ (нафас)лариғача чидамлилиқ кўрсатдилар. Айниқса, булар ичида Зиёд (Зайд) ибн Сакан деган саҳоба Расулulloҳ устига бўлган ҳужумларда душманлар тарафидан отилган-урилган-чопилган қуролларга қарши турганликдан қаттиқ яраланган эди. Охирида бу баҳодир кучдан кетиб йиқилди. Расулulloҳнинг оёқлари устига бош қўйиб, жон берди (розияллоҳу анҳу)².

Алихонтўра СОҒУНИЙнинг
“Тарихи Муҳаммадий” асарида

Давоми бор...

¹ Имом Бухорий. Жиход, 80.

² Иловадаги Уҳуд шаҳидлари рўйхатида акс этмаган бўлса-да, бир қатор мўътабар манбалар буни тасдиқламоқда: Ибн Ҳишом, Сийра, 3/86; Воқидий. Мағозий, 1/241; Байҳақий. Далоилин-нубувва, 3/234 ва бошқалар.

Индонезия

Индонезия – ўзида замонавийлик билан бирга чин Ислом тимсолини мужассамлаштирган ўлка. Бу диёрнинг 270 миллионга яқин аҳолиси бўлса, уларнинг аксари Ислом динига эътиқод қилади.

Индонезия ўзининг ажойиб табиати билан ҳам дунёга машҳур. Ғарбдан Шарққа қадар турли ажойиб манзарали ороллардан иборат ўлка ҳар қандай кишини ўзига жалб этади. Шунингдек, унинг бой маданий хилма-хиллиги ҳам саёҳатчилар учун жуда қизиқарлидир.

Тарихий маълумотларга кўра, бу ҳудудга Ислом дини ҳалол ва ростгўй тижоратчилар воситасида ҳамда тарғибот йўли билан тарқалган. VII аср ўрталарида мусулмон савдогарлар Индонезия қирғоқбўйи минтақалари бўлган Суматра ва Жава ороллари аҳолиси билан савдо алоқаларини ўрнатишади. Бу тижоратчиларнинг ҳалоллиги, ростгўйлиги, одоб-ахлоқи туб аҳолида муқаддас динимизга бўлган муҳаббатни кучайтиради.

Ислом динининг Индонезияда кенг ёйилиши XIV–XVI асрларга тўғри келади. Бу даврда Марказий осийлик Жумадил Кубро, Иброҳим Самарқандий, Мавлоно Исҳоқ ва уларнинг авлодлари маҳаллий аҳоли ўртасида Исломни кенг тарғиб қилиб, мусулмонлар сони кўпайишига сабабчи бўладилар. Қисқа вақт ичида Ислом бу ўлканинг асосий динига айланади ва уни ўргатадиган мадрасалар ташкил этилади.

Ҳаж ва умра амалларини бажаришда ҳам индонезияликлар алоҳида ажралиб туради. Улар сафларни бузмасдан ҳаракатланадилар ва элликбоши айтган ҳар бир сўзни такрорлайдилар. Улардаги интизом бошқаларнинг ҳавасини келтиради.

Осийликларга хос ҳазил-мutoйиба ва хушфeъллик индонезияликлар орасида ҳам кузатилади. Улар жуда мулоим ва ниҳоятда хотиржам халқ. Улар ҳамиша табассум ва дўстона муносабатда бўлади ва жуда меҳмондўстдирлар. Индонезияда одамлар

овқатланиш масаласига эҳтиёткорлик билан ёндашадилар. Улар кўпроқ тропик меваларни ва сабзавотларни истеъмол қиладилар. Шукроналик уларнинг тилидан тушмайди.

Индонезиялик Фаҳд Анторох: “Индонезияда миллионлаб мусулмонлардан ҳар бирининг орзу-мақсадлари турлича”, дейди. Лекин бирдамлик, ҳамжиҳатлик, ўзгалар ҳақидан ҳазар қилиш ҳар бир индонезияликнинг турмуш тарзига сингиб кетган. Бу фазилатлар Ислом динининг мусаффо чашмасидан суғорилган.

Индонезия Ер юзидаги жаннатмонанд ўлка. Аммо баъзида тез-тез содир бўлиб турадиган табиий офатлар кишини қўрқувга солади. Чунки Индонезия сайёрамизнинг энг сейсмик фаол нуқталаридан бирида жойлашган. Одамлар ҳар доим уйи вайронага айланиши мумкин деган ҳадикда яшайдилар. Бироқ улар Аллоҳ таолога таваккул қиладилар. Аллоҳнинг буюклиги ва Унинг раҳмли Зотлигига ишонадилар ва Ундангина паноҳ истаб дуо қиладилар.

Индонезияда диний байрамлар ўзгача нишонланади. Ҳайит байрамлари 4–5 кун давом этади. Барча оила аъзолари байрамона дастурхон атрофига йиғиладилар. Рамазон ҳайитида одамлар яқинлари ва дўстларига совғалар улашади. Болаларга ҳайитлик берилади.

Манбалар асосида Алишер Навоий номидаги Ўзбек тили ва адабиёти университети талабаси
Оқила МУРОДЖОН қизи
тайёрлади.